

DER JUDE

צייטשריפט

פיר אלע יודישע אינטערעסען.

ערשיינט יעדע וואך.

פערלאג: חברת „אחיאסף“.

אבאנאמענטס פרייז יאֶהרליך:
אסטרייך־אונגארן —.12 קראנען
האלביאֶהריג —.6 „
פירטעליאֶהריג —.3 „
דייטשלאנד —.10 מארק.
ארץ ישראל —.12 פראנק.
אנדערע לענדער —.15 „
אמעריקא ־ענגלאנד —.10 שילינג

פרייז פון מודעות (אנצייגען):
יר יעדער קליינע שורה פעטיט
20 העללער, 25 פפעניג, 10 קאפ.

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ יאהרליך —.5 רובל.
האלב יאֶהרליך —.3 „
פיערטעל יאֶהרליך 1.50 „
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 „
דע 1טען אויגוסט — 1 „
איינצעלנע נומערן 15 קאפ. — 30 העללער.
ענדערן די אדרעס קאָסט 20 קאפ.

קראקויא, טבת תרס"ב. נומ׳ 51 Krakau, 19 December 1901.

אינהאלט.

ה. תרס"ב ← וואכען־קאלענדער (לוח) ← 1901

די טעג פון חודש	וואך		גרודזיען־דעצעמבער	נייער כ. דעצ.	אלט. ס. רעק.
יב	זונטאג			22	9
י"ג	מאנטאג			23	10
י"ד	דינסטאג			24	11
ט"ו	מיטוואך			25	12
ט"ז	דאנערס.			26	13
י"ז	פרייטאג			27	14
י"ח	שבת	פרשת ויחי		28	15

טאג	יאהר	קורצע פערצייכנונגען פון דער יודישער געשיכטע.
יג	ה. תקנ"ב	געשטאָרבען אין שקלאב ה"ר שלום רב אין פאסוואל.
„	ה. תרל"ג	„ ה"ר מרדכי הלוי רב אין קאלווואריא.
יד	ה. רמ"ז	פערבּרענט עקדה"ש 950 אנוסים אין טאלעדאָ.
„	ה. שפ"ת	„ 4 אנוסים אין קאָרדאָווא.
טו	ה. ק"ב	געשטאָרבען ה"ר יצחק אבולעפיא אין טאָלעדא.
„	התקע"ט	„ ה"ר תנחום ראב"ד אין הוראדנא.
טז	התקמ"ב	האָט קיסר יאָזעף II געגעבען יודען בירגער רעכט אין עסטרייך.
יח	ה. התקצו	געהרג'ט אין פולדא 34 יודען עקדה"ש.
„	ה. תקט"ו	„ דורך א שקר בלבול די הירצל לעווי אין קאלמאר־(עלזאס).

צו אבאָנירען:

אין קראקא:
Administration „DER JUDE“, Krakau, Gertrudy 16.

אין ווארשא:
Verlag „Achiasaf“, Warschau, Postkiste Nr 25, mündlich: Twarda 6, Thür 4.

אין לאָנדאָן:
R. Mazin, Bookseller 100 Old Montague Str. London, E.

אין אמעריקא:
R. Kantorowitz, 4 Rutger Str. New-York

דער „יוד“ איז אויך איינגעטראגען אין דער צייטונגספרייזליסטע דער ק. ק. עסטרייכישען פאָסט אונטער: דער נומער 1920 Naca htrag VII.

מיט דער נומער בעקומען די רוסישע אבאנענטען פאסט־אנווייזונגען אויף ערנייערן דאס אבאנאמענט.

III.. Jahrgang — DER JUDE. — Nr. 51

דער פרייז פיר רוססלאנד:
גאנץ-יאהרליך —.5 רוביל.
האלב-יאהרליך —.3 רוביל.
פירטעל-יאהרליך 1.50 רוביל.
מען קען אויך אויסצאהלען אין 3 ראטען:
ביים אבאנירען — 2 רובל
דען 1טען אפריל — 2 "
דען 1טען אויגוסט — 1 "

ענדערען די אדרעסע קאסט 20 קאפ.

צייטשריפט
פיר אלע יודישע אינטערעסען.
ערשיינט יעדע וואך.
פערלאג: חברת „אחיאסף".

Krakau, 19 December 1901. — נומר 51. — קראקויא. טבת תרס"ב.

די גרענעצען פון ציוניזם.

— וואס הייסט ציוניזם? וועלכע ארבייט פאר דעם פאלק קען מען רופען ציוניסטישע ארבייט און וועלכע ניט? וועלכע ארבייט פאר דעם פאלק איז חל אויף ציוניסטען און וועלכע ניט?

דאס זענען אין קורצען די שאלות, וועלכע ווערען פון פערשידענע שרייבער אין דער העברעאישער ליטעראטור נעפרענט שוין פון לאנג אן, און הויפטזעכליך אין די לעצטע פאר חדשים. ס'פערשטעהט זיך, אז די שרייבער, ווי די לעזער, זענען נאך פאר־לייפיג צו קיין טאלק ניט נעקומען, און זיך איבער די פראגען ניט פעראייניגט.

און אויף די אייגענע שאלות טאקע וויל איך אויך געבען א תשובה. ניט ווייל איך מיין, אז מיין תשובה וועט דאס זיין פונקט די ריכטיגע, אז מיר איז בעשערט צו זאגען דאס לעצטע ווארט, נאר ווייל איצטער איז דאך די צייט צו רעדען וועגען די שאלות. עס איז פאר דעם קאנגרעס, וואו די אלע שאלות וועלען בעהאנדעלט ווערען, און אפשר וועט זיך מיין מיינונג לייגען וועלכע עס איז דעלעגאטען אויף דעם שכל, און זיי וועלען מסכים זיין מיט מיר, און ס'וועט דערפון — נאך מיין מיינונג — ארויסקומען א שטיקל טובה פאר דעם ציוניזם.

איך וועל זיך דעריבער בעמיהען, ווי נור מעגליך, קורץ און דייטליך צו זיין.

— וואס הייסט ציוניזם?

פון איין זייט, הייסט „ציוניזם", דאס האפען, דאס וועלען, וואס ליגט טיעף אין יודישען פאלק, וועלכעס האפט און וויל נאכאמאל זעלבסטשטענדיג ווערען; דער וואונש פון דעם יודישען פאלק נאכאמאל פריש אויפצולעבען, קערפערליך און גייסטיג, פאליטיש און עקאנאמיש פריי צו ווערען; פיער אייגענע ווינקעליך זיך צו ערווערבען.

פון דער אנדער זייט, פון דער פראקטישער, הייסט „ציוניזם" דאס טהון, דאס פראקטישע בעמיהען זיך „צו שאפען פאר דעם יודישען פאלק א זיכערע היים אין פאלעסטינא", דאס אויספיהרען אין דער פראקסיס, די אלע זאכען, וועלכע מיר רעכנען אלס מיטלען, דורך וועלכע מיר וועלען אונזער ציעל — א „היים" אין פאלעסטינא — דערלאנגען.

די צוויי תשובות זענען ניט קיין אויסגעטראכטע. ווער עס קוקט זיך צו מיט אפענע אויגען צו דער ציוניסטישער בעוועגונג, וועט אליין די ביידע זייטען קלאר ארויסזעהען. נאך מעהר, ער וועט זעהן בעשיינ־ פערליך, אז די ביידע זייטען זענען ענג פערקניפט צווישען זיך; אהן די ערשטע איז די צווייטע אונמעגליך. דאס טהון פאר דעם ציוניזם, פאר אונזער זעלבסטשטענדינקייט, קאן נור דאן טיכטיג זיין, ווען דער ווילען זעלבסטשטענדיג צו זיין וועט זיין שטארק און פעסט; וואס מעהר ווילען, מעהר טהאט!

אייב מיר זאלען פון דעם ווי אזוי און ווי פיעל ס'ווערט גע־ טהון ביי אונז פאר דעם ציוניזם אבלערנען, ווי שטארק דער ווילען צו זעלבסטשענדיגקייט איז אין פאלק, וועלען מיר, מיט א שווער הארץ, מוזען מודה זיין, אז דער ווילען איז נאך ניט גענוג שטארק, ניט גענוג ענטוויקעלט.

לאמיר א קוק טהון אויף אונזער פאלק.

פון איין זייט שטעהט א אונגעהויערע גרויסע מאסע, א מאסע פון מיליאנען, ארימע לייט, וועלכע ווילען הויפטזעכליך און קודם כל נור איין זאך — עסען! פאר דאס עסען ארבייטען זיי מיט בלוטיגען שווייס, פון דעם טראכטען זיי מיט זייער לעצטען ביסיל נאך ניט אויסגעארטען מח. איבער אנדערע זאכען האבען זיי קיין מוטה און קיין צייט ניט צו טראכטען, פאר אנדערע אינטערעסען האבען זיי קיין פערשטענדניס ניט. זיי זענען ארים און ממילא אויך שפל, נידערגעשלאגען. אין אנ'אמת, ווי קען א מענש פון דער גרויסער אונטערדריקטער מאסע טראכטען ווע־ גען אזא גרויסען און הויכען אידעאל, ווי פאלקס־זעלבסטשטענדיגקייט, אז ער אליין, דער איינציגער מענש, איז ניט זעלבסטשטענדיג פון דאנען אהין? ווי קען א מענש פון דער גרוסער אויסגעהארעוועטער מאסע טהון פאר א זאך, וועלכע וועט ערשט אנקומען זיינע קינדער און אפשר ערשט זיינע אייניקליך? האפען, מתפלל זיין, קען ער אויף אמאל, אויף שפע־ טער, — אבער טהון נור פאר היינט, ווען הויך פאר מארגען, אבער ניט ווייטער. ער לעבט פאר זיך, מיט זיין אייגענעם קליינעם „איך", פון א גרעסערען, פון א פאלקס־„איך" איז ער ווייט, דאס פערשטעהט ער ניט. רחמנות האבען אויף א יודען, גלאט מיטפיהלען, קען ער, אבער טהון פאר א זאך, וואס איז ניט נוגע איהם אליין אדער זיינע בערערפטיגע קינדער, דערצו האט ער קיין צייט ניט, דאס פערשטעהט ער ניט. ער וואלט אפשר וועלען פערשטעהן אויך, אבער דערצו דארף ער פריהער האבען צייט, דארף ער האבען א ביסיל רוהע, כדי ער זאל זיך קענען בעטראכטען, עפיס לערנען און פערשטעהן...

פון דער אנדערער זייט, שטעהט אַ גרויסע מאַסע מענשען, וועלכע לעבט אויך נור מיט היינט, נור פאַר "זיך", מיט דעם איינענעם, קליינעם און פערדאַרבענעם "איך"; וועלכע וויל ניט וויסען פון קיין ווייטען מאָרנען און ניט פון קיין גרעסערען, פון קיין פאָלקס־איך. זיי זענען אָבער אַזוי, ניט פון אָרימקייט, נאָר פון, "וואויל־טאָג". ניט ווייל ס'איז זיי צו שלעכט, נאָר ווייל ס'איז זיי צו גוט. די ערשטע מאַסע קען ניט טראַכטען וועגען פאָלקס־זעלבסטשטענדיגקייט, ווייל זי היינגט אַליין אין דער לופט, די לעצטע מאַסע קען אָדער וויל ניט טראַכטען וועגען פאָלקס־זעלבסטשטענדיגקייט, ווייל זי איז אַליין זעלבסטשטענדיג; דער זאַטער גלויבט ניט דעם הונגערינען. "טהעאַטער", "בעדער", "ספּאָרט", "טענץ", "וויין", "ווייבער" "ווינט", — דאָס נעמט נעביך צו ביי זיי די גאַנצע צייט, און זיי האָבען דערום קיין צייט ניט צו לעבען. היינט טאַקי גרויסע געשעפטען און פּאַדראַדען, היינט דאַרף מען דאָך עפּיס אויסזעהן ווי אַ מענש צווישען מענשען און זיך אָנ'אָרדען אויך דערשלאַגען. כ'מיין טיעפע קעשענעס זענען דאָ, טיעפע און ברייטע בייכער אויך, נעמט מען פון דאָרטען און מען לייגט אַהער; אָנ'אַנגענעהמערעס טהון, איידער טהון פאַר'ן פאָלק, פאַר מיליאָנען מענשען, וועלכע זענען ניט זייער גוף, זייער "איך"; פאַר אָרימע לייט, וואָס שלאָגען אָב די טהירען, וואַרפט מען אַרויס אַ ביין דורכ'ן קיך...

צווישען דיביידע מאַסען שטעהט אַ דריטע מאַסע, ניט זעהר קליין, ניט זעהר גרויס, ניט צו אָרים, ניט צו רייך, ניט גאַנץ נאַריש, ניט צו איבערגעשפּיצט, און פון דער מאַסע רעקרוטירען מיר אונזערע ציוניסטען. — מעהרסטענטיילס, אויסנאַהמען שטעהן צו צו אונז פון די צוויי פריהערדיגע מאַסען אויך, מיר רעדען אָבער נור פון כלל — אין דער מיטעלסטער קלאַסע לעבט און רעגט זיך דער ווילען צו פאָלקס־זעלבסטשטענדיגקייט, פון דער קלאַסע שטאַמען אַלע די וואָס טהוען בפועל ממש, וואָס ס'איז נור מעגליך, כדי מיר זאָלען, פריהער צי שפּעטער, דערלאַנגען אונזער ציעל.

פאַר וואָס שטעהען די ערשטע צוויי מאַסען ווייט פון ציוניזם? ביידע זענען פערטהון מיט זיך, ווילען ניט און טהוען ניט פאַר זייער פאָלקס בעפרייאונג; די ערשטע אָבער וויל ניט, ווייל זי פערשטעהט ניט; זי פערשטעהט ניט, ווייל זי האָט ניט די מעגליכקייט צו פערשטעהן; זי האָט ניט קיין צייט צו לערנען און ווייסט ניט וואָס צו טהון... די צווייטע וויל ניט טהון פאַר איהר פאָלק, ווייל דאָס פאָלק איז איהר פרעמד; עס איז איהר פרעמד, ווייל אויסער זיך, און די וועלכע דיענען איהר אַלס לעבענסקוועלע, דאַרף זי קיינעם ניט אויף דער וועלט; פון דער דאַזינער קלאַסע האָבען מיר ניט וואָס צו האָפען; זי דאַרף איבערנעהן אין אַנדערע הענד, ביי אַנדערע רבי'ס... פאַר אונז איז וויכטיג די ערשטע גרויסע יודישע מאַסע.

אויב די מאַסע פערשטעהט ניט איהר פאָלקס אידעאַלען, דאַרף מען זי לערנען אַז זי זאָל פערשטעהן; אויב זי האָט קיין צייט צו לערנען און די מעגליכקייט זיך דערמיט אָבצוגעבען, דאַרף מען איהר די צייט און די מעגליכקייט שאַפען...

אַז זי וועט האָבען צייט, וועט זי לערנען און קענען איהר פאָלק, אַז זי וועט איהר פאָלק קענען און זיך אין דעם פאָלק, אַלס אַ גליעד פון איהם, דערקענען, וועט זי ווילען, עס זאָל ווידער אַמאָל זעלבסטשטענדיג ווערען — און אַז זי וועט עס באמת ווילען, וועט זי עס אויך טהון...

פעלעטאָן.

קליינע מענשעליך

מיט קליינע השגות.

בילדער

פון **שלום־עליכם.**

II

איין אנגעלייגטער ברית.

— שלים־מזל! ווען קומט איהר אויס נעהן צו קינד? ערב יום־טוב!

— קוים דערלעבט אַ נחת!

— אַז מיר וועלען ווערט זיין ביי נאָט, וועט נאָך זיין אַ יונגיל אויך!

— זי מוז געבאָהרען משיח'ן, ניט אַנדערש!

אַזעלכע וכדומה אַזעלכע ווערטליך זענען געפלויגען דעם גאַנצען טאָג ביי העניך דעם סטאָליר אין שטוב, און רייזיל האָט זיך געקנייטשט, געאיקעט, זיך קיין אָרט נישט געקאָנט געפינען.

עס זענען געווען מינוטען אַזעלכע, וואָס זי האָט זיך בעהאַלטען אין אַ ווינקעלי, זיך געקנייפּט דאָס פּנים, געריסען שטיקער פלייש און געבעטען אויף דיך דעם טוידט.

— רבונו של עולם! זיסער פאָטער הארצינער געטרייהער! העלף מיר שטאַרבען!

רייזיל איז געגאַנגען צו קינד נאָך פון גאַנץ פריה אָן, נאָר זי האָט זיך בעהאַלטען קיינער זאָל ניט וויסען; ערשט אַרום פאַרנאַכט, אַז עס האָבען זי אַ חאַפּ געטהון די רעכטע "וועהען" איז זי אַריינגעפאַלען אין בעט אַריין, אָנגעהויבען ברעכען די הענד, צענויפנעקרעמפּעווייט די צייהן, געוואָרען בראָן און בלוי, און האָט אויסגעשריגען נישט מיט איהר קול.

— מאַמע—ניו! געב מיר כח איך זאָל קאָנען שטאַרבען.

שרה רחל די באָבע, וואָס איז געשטאַנען איבער איהר בעט, האָט שוין, נישקשה, געזעהען אַזעלכע זאַכען. זי האָט זיך אָנגעבוינען צו איהר מיט פערקאַטשעטע אַרביל ביז די שפּיצעכיגע שוואַרצע עלענבויגענס, און האָט זי געטרייסט:

— שריי, שריי, מיין קינד! אַ געווינערין בעדאַרף שרייען. נאָך איין געשריי וועסט דו אם ירצה השם איבערקומען געזונדערהייט. די מאַמע דיינע פון יענער וועלט טהוט זיך פאַר דיר מיהען. דער טאַטע דיינער שטעהט צינד פאַר'ן בית דין של מעלה און טהוט טהון בעטען פאַר דיר. אָט אַזוי, אָט אַזוי... מזל־טוב דיר. טאָכטער, דו האָסט געהאַט אַ יונגיל!

— אַ יונגיל! זי האָט געהאַט אַ יונגיל! מזל טוב! מזל טוב מזל טוב!

און פון דער מינוט אָן, וואָס רייזיל האָט געהאַט דאָס יונגיל, איז ביי העניך דעם סטאָליר אין שטוב געוואָרען שמחת בית השואבה, ליכטיג אין אַלע ווינקעליך.

וואָס איז אויף זיי די גדולה? וואָס האָט זיך אָנגעקעהרט מיט זיי רייזיל? אַ ווילד פרעמדע, אַ שכנה. נישט מעהר, נעביך איין ענונה. וואָס דער מאָן. זעמיל דער שניידער, האָט זי אָוועקגעוואָרפען אַ פאָר חדשים נאָך דער חתונה. ער האָט זיך אָוועקגעלאָזט זוכען פרנסה — און ניטאָ, ווי אין וואַסער אַריין.

אין אַמעריקע זאָגט מען איז ער אַוש, ס'איז געוואָרען אַ מאָדע אַמעריקע, אַלע פאָהרען היינט קיין אַמעריקע. און אַז דער מאָן פאָהרט אָוועק קיין אַמעריקע, מעג זיך שוין דאָס ווייב מיט איהם אָבגעזעגנען אויף אייביג. געווים איז ער דאָרט אַ חתן געוואָרען, גענומען פריש נדן, אויסקריינקען זאָל ער דאָס, אויפ'ן גלייכען וועג זאָל ער זיך דאָרטען אויסגליטשען און ברעכען זיך ריק און לענד, אָדער ער זאָל בעקומען דאָרטען אַזאַ מין פי־

— וועלכע ארבייט פאר דעם פאלק קען מען רופען ציוניסטישע ארבייט און וועלכע ניט?

יעדע אויבייט, וועלכע פערגרינגערט די לאגע פון דער גרויסער ודישער ארימער מאסע; וועלכע גיבט איהם דורכדעם די צייט און די מעגליכקייט זיך צו ענטוויקלען, צו לערנען, זיך אלס לעבעדיגער מענש צו בעטראכטען, העכערע אידעאלען ווי "דאס מאל עסען" צו פערשטעהן — יעדע אזעלכע ארבייט, הייסט ציוניסטיש.

יעדע ארבייט וועלכע בריינגט דעם יודען צו זיין מענשליכען און יודישען בעוואוסטזיין; וועלכע פלאנצט איין אין איהם ליעבע צו זיין פאלק; וועלכע בריינגט איהם דערצו, ער זאל וועלען לעבען א פאלקס-לעבען זעלבסטשטענדיג און זאל טהון דערפאר, וויפיעל זיינע כחות טראגען; ער זאל זיך פיהלען ווי א גלייכבערעכטיגטעס מיטגליעד פון דער גאנצער מענשהייט, און אז ער האט רעכט צו פערלאנגען און פאדערן פאר זיך אלצדינג, וואס אנ'אנדער פאלק פערלאנגט און פאדערט פאר זיך: רעכט אויף פאלקסלעבען און פאלקסארבייט אין ברייטעסטען זין; יעדע ארבייט, וועלכע בריינגט דאס פאלק צו אזא מדרגה, אז "עס זאל קוקען אויף די וועלט און אויף דאס לעבען מיט אפענע אויגען, עס זאל ניט ווי א לאקיי קנעכטיש חנפנ'ן דעם פון וועמען ער פערדיענט, מיט עהרליכע ארבייט א גראשען; עס זאל ניט מיינען אז וואו סחורה דארט איז חכמה, און וואו תורה דארט מוז זיין שכל; ד. ה. עס זאל ניט קוקען אויף זיינע "גבירים", וואו ס'איז נוגע צו א פאלקס-זאך און ניט אויף רבנים און שענע יודען, וואו ס'איז נוגע צו וועלטזאכען, און עס זאל גרייט זיין צו ברענגען קרבנות פאר זיינע אידעאלען — יעדע אזעלכע ארבייט, הייסט ציוניסטיש.

צווייערליי ארבייט ציוניסטישע איז דא: די ערשטע איז עקאנאמישע, די צווייטע קולטורעלע. ביידע זענען ציוניסטיש, ווייל ביידע פיהרען צום אייגענעם צוועק: די ערשטע גיט דעם יודען די מ ע ג ל י כ ק י י ט. צו פערשטעהן און צו וועלען דעם ציוניזם, די אנדערע לערנט איהם וואס צו טהון, כדי דערלאנגען דעם ציוניזם...

די צווייטע ארבייט אהן די ערשטע איז אונמעגליך, די ערשטע אהן די צווייטע איז — פון אונזער ציוניסטישען שטאנדפונקט אויס — ניט נענוג און פעהלערהאפט.

דערפאר קענען מיר בשום אופן ניט געהן האנד אין האנד מיט די מענשען, וועלכע בעשעפטיגען זיך אפילו מיט דער ערשטער און א טהייל פון דער צווייטער ארבייט; זיי זאגען, אז "כל ישראל חברים" — איז אנ'אבגעלעבטע פראזע, "פאלקסבעוואוסטזיין" א שעדליך ווארט, — א "בית הקברות" אין אזיען; מיט אזעלכע מענשען, וועלכע זעהען זייער צוקונפט — אין "גלות", אין פרעמדער פאליטיק — זייער אייגענע, — מיט אזעלכע מענשען קענען מיר ניט געהן צוזאמען, ווייל זייער ארבייט פיהרט ניט צום פאלקס אויפלעבען, נאר צום פאלקס אונטערגעהן, ווייל אזעלכע ארבייטער קוקען איבערהויפט ניט אויף דעם גאנצען פאלק יודען; דאס יודישע פאלק, אלס גאנצעס, קימערט זיי ניט, עס עקסיסטירט פאר זיי ניט . . .

זייער ארבייט איז ניט ציוניסטיש, קען ניט ציוניסטיש זיין.

איך מיין, אז נאכדעם, וואס איך האב ביז אהער געזאגט, איז די תשובה אויף די דריטע שאלה גאנץ קלאר.

— וועלכע ארבייט פאר דעם פאלק איז חל אויף צייניסטען און וועלכע ניט?

בער, וואס זאל איהם ווארפען, ארויסווארפען, פערווארפען פון דארטען אהער!

אזוי האט מען געשמועסט וועגען איהם אין כתריליווקע, ביי העניך דעם סטאליר אין שטוב, אלע, — אחוץ רייזלין.

רייזיל האט א נ ד ע ר ש געקלעהרט וועגען איהר זעטלין. זי האט איהם געקענט בעסער פון אלעמען, חאטש זי איז געווען מיט איהם אינאיינעם נישט מעהר ווי צוויי חדשים.

רייזיל האט ארויסגעקוקט אויף איהם אלע מינוט, אלע רגע; אויב ער לעבט נור און איז געזונד, וועט ער געוויס קומען, אדער חאטש שרייבען א בריוויל, שרייבען א בריוויל און צושיקען איהר זיין "פאטרעט". אוי, ווען נאט העלפט איהר עס קומט איהר אן דאס גוטע בריוויל מיט'ן "פאטרעט", ווער איז צו איהר דעמאלט גלייך?

אסך טעג האט רייזיל אט אזוי ארויסגעקוקט, אסך נעכט איז זי ניט געשלאפען. אפך, אסך טרעהרען האט זי אויסגעגאסען שטילערהייט, בעגראבען דעם קאפ אין קישעז, לייטען זאלען ניט זעהען, גוטע פריינד זאלען ניט האבען קיין יסורים, שונא'ים זאלען זיך ניט פרייהען אויף איהרע צרות.

און איהרע צרות זענען געווארען צעהען מאל אזוי גרוים פון דער מינוט אן, וואס זי האט דערפיהלט אז זי בעדארף ווערען א מוטער. וואס וועט זי טהון? וואהין וועט זי זיך קעהרען און ווענדען? זי זאל ניט מורא האבען פאר גאט און פאר'ן גיהנם וואלט זי זיך נור א מעשה אנגעטהון!

ס'איז א סברה, אז איין מאל איז זי געווען ביים טייך, געוואשען גרעט, האט זי זיך געוואלט אריינווארפען אין וואסער אריין ווי זי שטעהט און געהט, האט זי זיך דערמאנט אן "יענער וועלט", האט זי געחאפט דאס פעקיל גרעט און האט זיך געלאזט, ניט, טוידט ניט לעבעדיג, לויפען אהיים. אזוי ווי זי לויפט, בעגעגענט זי זיך מיט שרה רחל'ען די באבע.

— וואס לויפסט דו אזוי, טאכטער מיינע? — פרעגט זי שרה רחל.

האט זיך רייזיל צעוויינט ווי א קליין קינד, און שרה רחל, וואס האט געהאט א "געניט אויג", האט באלד פערשטאנען וואס דא איז, און זי האט איהר גענומען אויסריידען דאס הארץ ווי ווייט זי האט געקאנט.

— ס'איז א גאט זאך — האט איהר שרה רחל געזאגט — ס'איז פון גאט. א קשיה, אפשר אין דעם זכות וועט קומען זעטיל?

דערהערט דעם נאמען זעטיל האט זי דערפיהלט אז דאס גאנצע בלוט איז איהר צוגעטרעטען צום פנים — און ביידע ווייבער האבען זיך אוועקגעזעצט אויף א פרעמדער פריזבע, זיך געשושקעט — געשושקעט, גערעכענט אויף די פינגער און צעגאנגען זיך.

וויפיעל רייזיל האט געקאנט האט זי דעם סוד געהאלטען טיעף ביי זיך פערבארגען, ביז עס איז איין מאל אין א שענעם פריהמארגען ארויסגעשפרונגען דער סוד און ס'איז געווארען אויס סוד, און פון דעמאלט אן איז העניך דעם סטאלירס שטוב געווארען פאר איהר א גיהנם. עס האט זיך איהר אויסגעדאכט אז אלע קוקען אויף איהר, אלע רעדען פון איהר, אלע לאכען פון איהר, און מעהר פון אלץ האט זי נישט געקאנט אריבערטראגען דאס, וואס מע שעלט איהר זעטלין. ווער עס האט נאט אין הארצען דער באדט זיך אין זיין בלוט.

מעהר פון אלעמען איז איהר דערנאגנען די יאהרען לאה די בעקערין. לאה די בעקערין האט אויף איהר שטארק רחמנות געהאט, פלעג זי איהר אונטערטראגען אפט מאל א פריש שטיקיל בילקע, א ברייטיל א "ווישקראבקע" און זאגען בשעת מעשה.

— נא רייזיל, פערזוך דאס געבעקס, ווארגען זאל ער זיך דארטען אין אמעריקע, דער שארלאטאן דיינער. מיט'ן ערשטען ביסען, זיסער גאט!

— ער זאל חאטש וויסען דארטען, אט אט ווערט ער א טאטע, דער רוח זאל איהם נעמען! — העלפט איהר אונטער פרומע די מלמדי'קע.

— און אז ער וועט וויסען וועט ער זיך צעקראצען דארטען דער שניידערוק, פערחאפט זאל ער ווערען! — לייגט צו א קנייטיל אסנה די קורעלאפניטשקע.

די ראזינע ווייבער, דאס זענען אלץ שכנות, וואס זיצען מיט רייזלין ביי העניך דעם סטאליר אין שטוב. איטליכע פון זיי האט איהר אלקיריל,

יעדער מין ארבייט, וואס דאס פאלק האט נייטהיג: עקאנאמישע ארבייט און קולטורעלע. ארטעלעי, הילפסקאסען, ארבייטער פעראייני־גונג — אויף עקאנאמישען, ניט פאליטישען יסוד, פאלקסביינק א. ז. וו. א. ז. וו. גרינדען שולען, אבענד־קורסען, ביבליאטהעקען, פערשפרייטען יודישע און אלגעמיינע בילדונג א. ז. וו. פראגראמעס אויסארבייטען פאר דיביידע מינים ארבייטען איז ניט מיין אויפגאבע.

אלעס פיהרט צו איין ציעל: שאפען דעם פאלק די מעגליכקייט צו וועלען דעם ציוניזם, און נעבען איהם צו פערשטעהן, וואס צו טהון, כדי דעם ציוניזם צו דערלאנגען.

און טאקע דערפאר זענען די אלע ארבייטען חל אויף ציוניסטען; ווערען זיי געטהון ניט פון ציוניסטען, פיהרען זיי ניט צום ציעל; איך האב שוין פריהער פון דעם גערעדט.

נו, זאגט מען: מיר קענען ניט נעהמען אויף אונז אזוי פיעל ארבייט: ס'פעהלען הענד. מען פערגעסט אבער, אז יעדע נייע ארבייט, שאפט אויך נייע ארבייטער.

אויב מיר וועלען מיט אנ'אמת וועלען טהון אין אלעם דעם, וואס דאס פאלק האט נייטהיג, וועלען זיך געפינען ארבייטער, איינער טויג אויף שקלים קלויבען און צו קיין אנדער זאך טויג ער ניט; דער אנדערער פערשטעהט אקציעס צו פערקויפען און ניט אין קולטורעלער ארבייט צו טהון; דער דריטער קען לערנען אלע שבעים לשון, ער פערשטעהט אבער קיין עקאנאמישע ארבייט צו טהון. וועט זיין דאס פראגראם ברייטער, וועלען זיך הענד אויך געפינען.

איינס מוזען מיר אבער שטענדיג געדענקען: דער ציוניזם דארף ביי אונז זיין דער מיטעלפונקט פון אלע אונזערע פאלקס־ארבייטען. ער דארף זיין דער ברענפונקט. פון וועלכען ס'זאלען ארויסגעהן אלע פער־שיעדענע שטראהלען פון אונזער ברייטער פאלקס־ארבייט און אין וועל־כען זיי זאלען זיך אומקעהרען ווידער צוריק.

די גרענעצען פון ציוניזם זענען אלזא די גרענעצען פון אונזער לעבען איבערהויפט.

ש. ראזענפעלד.

פאליטישע איבערזיכט.

די ויכוחים אין דייטשען פארלאמענט. — די סלאווענישע אוני־ווערזיטעט אין עסטרייכישען פארלאמענט.

אין דייטשען פארלאמענט איז שוין לאנג ניט געווען אזוי לעבהאפט ווי איצט ביי די בעראטהונגען איבער די טאריפען. די ער־טער ביים רעגירונגסטיש זענען צום ערשטען מאל אין א צייט פון יאהרען אזוי רייך בעזעצט געווען ווי איצט. עס זיצען ביי איהם ניט נור דער קאנצלער ביולאוו מיט די רעגירונגס־סעקרעטארען, נאר אויך די בעדייטענדסטע מיניסטארען פון אלע דייטשע מלוכות: פון פרייסען, בייערן, זאקסען, וויזרטעמבערג א. ז. וו. יעדעס רעדנער, וואס רעדט געגען די טאריפען ענטפערט גלייך צוריק א וועלכער ס'איז מיניס־טער. די גרויסע קאטוילישע פארטיי (דער צענטר), די קאנסערוואט־טיווע. די נאציאנאל־ליבעראלע און די פוילישע פארטיי דריקען אויס זייער צופרידענהייט, וואס די רעגירונג וויל שיטצען איצט די לאנד־ווירטשאפט, און אין נאמען פון ליעבע צום כלל, צום פאטערלאנד פערלאנגען זיי פון אלעמען דעם הסכם אויף די נייע טאריפען. שארף געגען די העכערע אבצאהלונגען אויף געטריידע טרעטען א־ויס די

איהר בעל־הבית'שקייט, איהר בעטנעוואנט, איהר מאן און איהרע קינדערליך, און קינדערליך זענען דוקא ברוך־השם נענוג. ס'איז דארטען שטענדיג א הו־הא, א געשריי, א געפולדער; די קינדער צווישען זיך רייסען זיך; די בעל־דבית'טעם קאכען און באקען אלע ביי איין אויבען, פיהרען צווישען זיך רכילות, רעדען איינע אויף דער אנדערע לשון־הרע, קריגען זיך און בעטען זיך איבער, לייהען אין פערלייהען איינע דער אנדערער וואס ס'איז פאראן, פרייהען זיך אלע אינאיינעם אויף איין שמחה און לעבען כמעט ווי איין משפחה.

אז ס'איז געבאהרען געווארען ביי רייזלען דאס יונגיל, איז דאס ערשטע געווען אויסבאדען דאס קינד, איבערוויקלען און בעטראכטען אין ווען איז דאס געראטען — און אלע דריי ווייבער ה בען אויסגעשריגען אין איין קול:

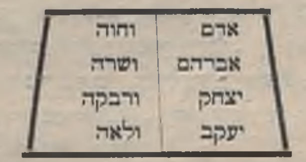
— א וועהטיג איהם אין פנים! אין גאנצען ער מיט די ביינער!

נאכדעם האט מען אנגעהויבען שמיעסען מכח א ייכיל פאר דער קימפעטארין, האט איינע אייסגעווארפען דער אנדערער פאר וואס מע האט נישט פערזארגט די קימפעטארין חאטש מיט איין עוף. די גאנצע באד האט מען ארויפגעליינט געוויינטליך אויף אסנה די קורעלאפניטשקע.

— איהר זענט א יודינע, וואס קאטארי איהר האנדעלט מיט עופות, זענט איהר ניט קליין געווען פריהער מיט צוויי וואכען אוועקצעצען איין עוף פון רייזיל'ס וועגען! פראסע וואלטען מיר שוין אליין געקויפט און שחיטה געלד וואלטען מיר גענומען אויף זיך.

לאה די בעקערין האט פערקאטשעט די ארביל און האט זיך אוועק־געשטעלט מאכען פוטערנעבעקס פאר דער קימפעטארין, און פרומע די רביצין איז אוועקגעלאפען צו איהר מאן, רב חיים חנה דעם תלמוד תורה מלמד און האט ביי איהם געפועל'ט, ער זאל באלד אנשרייבען שיר־המעלות'ן פאר דער געווינערין.

חיים חנה דער תלמוד־תורה מלמד האט פערקאטשעט די ארביל און האט אנגעשריבען שיר המעלות'ן, וואס ביי דער רייכסטער געווינערין האט מען אזעלכע נישט געזעהען. אין מיטען איז געשטאנען אויסגעמאלט א גאנצע פיראמידע:

ביי די זייטען איז געשטאנען דער געוויסער פסוק:

מכשפה לא תחיה
לא מכשפה תחיה
תחיה מכשפה לא

און אונטען מיט גאנץ גרויסע אותיות:

סיני וסנסיני וסמנגלף —

די פערבארגענע ווערטער, וואס זענען א סגולה צו א „גוט אויג" און צו אלע צרות — הכלל עס איז בעשאפען געווארען אלסדינג וואס מע בעדארף.

די קימפעטארין איז געלעגען און האט נור בעטראכט די דאזיגע ווייבער:

— נאט זאל זיי צאהלען! פאר וואס קומט דאס מיר? פאר וועלכע מעשים טובים?...

אז די מאנסבילען האבען זיך אביסיל אבגעפארטינט מיט אלע אר־בייט, האבען זיי געמאכט א שמועס מכח פראיוען א ברית.

הענך דער סטאליר, חאטש ער איז א יוד נישט קיין גביר און קיין יונגליך איז ער ניט ושעדנע ביי זיך אליין, פון דעסטוועגען האט ער גע־זאגט, אז ווי באלד די שמחה איז ביי איהם אין שטוב, וויל ער די מצוה און נעמט דעם ברית אויף זיך. האט זיך דער איבעריגער עולם געפונען ווי בעליידיגט.

סאָציאל־דעמאָקראַטען, די דעמאָקראַטען און די ליבעראַלען. זיי ווייזען אויף, אַז די נייע טאַריפען וועלען אַרויפלעגען אויף דאָס אָרימע פאָלק אַ גרויסע משא פון איבער 300 מיליאָן מאַרק, וועלכע וועלען אַריבערגעהן נור צו די רייכערע פּאַמעשציקעס אין די קעשענעס. אָבער ווי בייסענדיג און שאַרף עס זענען ניט געווען די רעדען פון דעם סאָציאַליסט בעבעל׳ן, דעם אַלטען ליבעראַל ריכטער׳ן און דעם דעמאָקראַטען פּייער׳ן, ווי גרויס עס איז ניט די צאָהל פון חתומים, וועלכע מען האָט צונויפגעקליבען אין דייטשלאַנד געגען די אָבצאָהלונגען אויף געטריידע, און ווי שאַרף עס זענען ניט געווען די פיעל החלטות מיט פּראָטעסטען אויף פאָלקספערזאַמלונגען, — וועט מען מיט דעם אַלעם נאָר נישט קענען אויספיהרען, וואָרום די רעגירונג און דער גרויסער רוב פון פּאַרלאַמענט זענען פעסט ענטשלאָסען דעם נייעם טאַריף דורכצופיהרען. מיר ווייסען נאָך דערווייל נישט דעם רעזולטאַט פון די ויכוחים, אָבער זיי וועלען זיך געוויס ענדיגען, ווי דער מנהג איז ביי וויכטיגע פראַגען, מיט דעם איבערגעבען דעם פּראָיעקט אין אַ בעזונדער קאָמיסיע, וואָס בעשטעהט אויס פערטרעטער פון אַלע פּאַרטייען.

אין עסטרייכישען פּאַרלאַמענט זענען אַלע פּאַרטייען דורכגעקומען צווישען זיך אַראָבצונעהמען אויף דערווייל אַלע אַנדערע פראַגען און איבערגעהן צום בודזשעט. נור די סלאַווענען האָבען זיך ניט אָבגעזאָגט פון זייער רעכט צו פערלאַנגען, אַז די פראַגע איבער די גרינדונג פון אַ סלאַווענישער אוניווערזיטעט זאָל געשטעלט ווערען פריהער פאַר דעם בודזשעט. און אויף אַזאַ אופן איז מען געקומען צו ויכוחים איבער די סלאַווענישע אוניווערזיטעט, וועלכע זענען אייגענטליך געפיהרט געוואָרען נור בקיצור, ווייל די פראַגע איז ניט געשטעלט געוואָרען, צי מען זאָל גרינדען אַ אוניווערזיטעט אָדער ניט, נאר צי מען זאָל איצט רעדען איבער די געשטעלטע פראַגע אָדער איין אַנדער מאָל. פון סלאַווענישער זייט האט גערעדט איין דאָקטאָר סוסטערשיץ, איין מענש, וועלכער ווערט ווייניג געאַכטעט אין פּאַרלאַמענט. עס איז דערום קיין וואונדער ניט, ווען זיין רעדע האָט אַרויסגערופען אַ גרויסען לאַרם און אונאָרדענונגען, וועלכע האָבען זיך שיער ניט אויסגעלאָזען מיט קלעפ, נאר מיר וועלען זיך אויף דעם ניט אָבשטעלען און איבערגעהן צו דער זאַך. דר. סוסטערשיץ פערלאַנגט אין נאָמען פון זיין פאָלק, אַז די רעגירונג זאָל גרינדען אין קראַינא איין סלאַווענישע אוניווערזיטעט דערווייל נור מיט 3 פאַקולטעטען (איין טהעאלאגישע, פילאָזאָפישע און יורידישע). ער האַלט די גרינדונג פון אַזאַ אוניווערזיטעט פאַר זעהר גרינג. דאָס לאַנד קראַינא וועט געבען 500 טויזענד קראָנען אַ יאָהר (אַזוי האָט בעשלאָסען דער אָרימער קראַינער לאַנדטאַג), אַ חוץ דעם פעהלען נאָך אָבער 400 טויזענד קראָנען יעהרליך, וועלכע ער פערלאַנגט פון דער רעגירונג. ער האלט אויך פאַר מעגליך, אַז עס וועלען זיך געפינען גענוג פּראָפעסאָרען, וואָס וועלען זיין אומשטאַנד צו האַלטען זייערע פאָרלעזונגען אין סלאַווענישער שפּראַך.

די דייטשע רעדנער, וואָס האָבען זיך געמעלדעט צום וואָרט, האַבען אויפגעוויזען, אַז דאָס סלאַווענישע פאָלק איז איינס פון די אונגעבילדעטסטע סלאַווישע פעלקער, אַז זייער ליטעראַטור איז גאַנץ אָרים, אַז פון וויסענשאַפט ביי סלאַווענען איז ניטאָ וואָס צו רעדען, און אַז דערום איז די גרינדונג פון אַ סלאָווענישער אוניווערזיטעט גאַנץ

— פאַר וואָס קומט איהם איינעם אליין אַזאַ מצוה? ער האָט זעהר שען געדרשנ׳ט? דער ברית איז אַלעמענס ברית!

אַז ס׳איז געקומען צו די כבודים אויסצוטיילען איז געוואָרען אַ שטיקיל סכסוך.

העניך דער סטאָליר האט גערעכענט, אַזוי ווי ער איז בעל־הבית, וועט מען איהם מסתמא געוויס אָבגעבען סנדקא, האט ער אָבער געהאַט אַ מאוסען טעות. סנדקא האָבען אַלע געזאָגט קומט אַסנה׳ס מאַן, רב חיים חנה דעם תלמוד־תורה מלמד, מחמת רב חיים חנה דער תלמוד־תורה מלמד איז אַ יוד וואָס קאָן פערשטעהט איהר מיך לער׳נען; האָט שוין העניך דער סטאָליר געמוזט נאָכשטופען די קאַרעטע און זאָגען, אַז ער האָט אַליין אויך נאָר אַנדערש נישט גערעכענט... דערפאַר האָט מען איהם מכבד געוועזן מיט „כסא של אליהו“, און „מציצה“ האָט מען געמוזט אוועקגעבען אסנה דער קורעלאפּניטשקעס מאַן, מחמת אסנה דער קורעלאַפּניטשקעס מאַן איז אַ בייזער יוד, ער קאָן מאַכען אַ סקאַנדאַל!

הקצור־הדבר מע האָט זיך מיט די כבודים ווי עס איז איינגעטהיילט.

איז געבליבען נאָך איין זאַך, סאַמע דאָס בעסטע: וואו וועט מען נעמען משקה?

משקה? — רופט זיך אָן שרה רחל די באָבע — איהר זאָלט שוין אַזאַ דאַגה האָבען מיט אַלדעם גוטס, ווי איהר האָט אַ דאַגה מיט משקה!

און שרה רחל האָט גענומען אויף זיך דעם קעצענעם בורנוס און איז אוועק צו איהר איידעם, יודיל דעם ווייגער, וואָס מאַכט די זיסע בראָנפענס, און האָט איהם געבראַכט צופיהרען אויפ׳ן ברית מיט צוויי פלעשליך רויטען בראָנפען, וואָס מע רופט דאָס „קראַמבאַמבולי“, און אַז דער עולם האָט נאָך די פיש גענומען צו גלעזליך „קראַמבאַמבולי“ איז מען באַלד געוואָרען לעבעדיג, פריילאַך און עס האָבען אָנגעהויבען פליהען לחיים׳ס.

— לחיים! — האָט געזאָגט דער „סנדקא“, רב חיים חנה דער תלמוד תורה מלמד, אַ יוד מיט איין אויסגעפליקטער באָרד פון איין זייט און מיט אַ שוואַרצע גלאַנצענדיגע פּעטשיילע אויפ׳ן האַלז — לחיים! לאָז נאָט העלפען מיר זאָלען דערלעבען טרונקען אויף זיין בר מצוה.

— לחיים! — האָט געזאָגט „כסא של אליהו“, העניך דער סטאָליר — לחיים! לאָז גאָט געבען מיר זאָלען דערלעבען טרונקען אויף זיין חתונה!

און דער „בעל מציצה“, אַסנה דער קורעלאפּניטשקעס מאַן, איין אויסגעדינטער ניקאָלאַיעווסקי סאָלדאַט מיט גראָבע שוואַרצע ליפּען, געוועזן אַמאָל אַ טרובאַטש, האָט אַריינגעהאַקט דריי כוסות מיט אַמאָל און איז אוועק מיט זיין ווינשעוואַניע נאָך ווייטער:

— לחיים! לאָז גאָט געבען מיר זאָלען דערלעבען טרונקען ביי זיינע קינדער און ביי זיינע אייניקליך און ביי זיינע אור־אייניקליך אויף ברית׳ן, אויף בר מצות און אויף חתונות!

און די ווייבער האָבען אויך גענומען צו קאַפּעטשקעליך, און זענען געוואָרען רויטפאַרביג און שטאַרק בערייִדיוודיג און האָבען גערעדט אַלע אינאיינעם, ווי די גענז.

נאָכדעם האָבען די מאַנסבילען אַרויסגעטראָגען די טישען מיט די ביינקליך, אַראָבגעוואָרפען די קאַפּאָטעס און האָבען גענאָפּט אַ טענציל מחילה אין די תחתונים ווי להבדיל שמחת תורה.

און אויפ׳ן בעטיל, פערהאַנגען מיט איין אַלטען צעריסענעם ליילעך אַרומגעשטעקט פון אויבען ביז אַראָב מיט שיר־המעלות׳ן, איז געזעסען רייזיל די קימפּעטאָרין מיט אַ ברעקעלע קינד אויף די הענד, געוויקעלט אין שמאַטעס, צוגעטולעט צו דער ברוסט. זי האָט נור געקוקט אויף די דאָזיגע גוטע מענשען, וואָס האָבען געווינשען איהר אַזוי פיעל גוטס, זי ווייסט ניט פאַר וואָס און פאַר ווען!

און צוויי טרעהרען האָבען אַראָבגעקאַפּעט פון איהרע שענע בלויהע טיפע אויגען, געקויקעלט זיך איבער איהר בלאַס אויסגעמוטשעט פנים און אַראָבגעפאַלען אויף דער ווייסער יונגער ברוסט.

(פאָרטזעטצונג קומט).

אונמעגליך. די סלאַווען, וואָס האָבען גערעדט ביי דער דאָזיגער פּראַגע, האָבען נאַטירליך ניט געקענט רעדען געגען אַ נייע סלאַווישע אוניווערזיטעט, און זיי האָבען דערום נור געבעטען נייע אוניווערזיטעטען פֿאַר זיך.

דער מיניסטער פֿון פֿאָלקסבילדונג, ה. דר. האַרטעל האָט געענטפֿערט, אַז אוניווערזיטעטען קענען בכלל ניט געגרינדעט ווערען אַזוי גיך, ווי דאָס שטעלען זיך פֿאַר זייטיגע מענשען. אַז עס איז געגרינדעט געוואָרען די טשעכישע אוניווערזיטעט אין פּראַג, האָטש עס זענען שוין פֿון פֿריהער געווען פֿיעל בעריהמטע טשעכישע פּראָפֿעסאָרען, וועלכע מען האָט נור געדאַרפֿט איבערהויבען אין די נייע אוניווערזיטעט, האָט עס פֿון דעסטוועגען יאָהרען לאַנג געדויערט, ביז די פּראַגער אוניווערזיטעט איז ווי עס איז איינגעאָרדענט געוואָרען. אַפֿילו דער דייטשער רעגירונג, האָט געזאָגט דער מיניסטער, וואָס האָט פֿיעל געלערנטע מענשען און פֿיעל פּראָפֿעסאָרען, איז שווער אָנגעקומען ביי דער גרינדונג פֿון אַ נייער אוניווערזיטעט אין שטראַסבורג. און גלייך ווי גרינדען איז עס אויך שווער אויסצוהאַלטען איין אוניווערזיטעט, בפֿרט נאָך ווען די אוניווערזיטעט ווערט געגרינדעט פֿאַר אַ קליינעם פֿאָלק, ווייל עס איז שווער צו געפֿינען די פּאַסעדינע פּראָפֿעסאָרען פֿאַר די נייטהיגע פֿאָרלעזונגען. דער מיניסטער האַלט דערום פֿאַר אונמעגליך די גאַנצע פּראַגע, ווי זי ווערט איצט געשטעלט, אַז מען זאָל מיט אמאָל גרינדען נייע פֿינף אוניווערזיטעטען; אַ סלאַווענישע, רוטהענישע, איטאַליענישע, דייטשע און איטאַליענישע.

דער פֿאָרשלאַג פֿון די סלאַווענען איז דורכגעפֿאַלען.

י. ל.

יוֹדִישֶׁע שְׁטֶעדְט אוּן שְׁטֶעדְטלִיךְ.

א יום-הדין, היינט א גט און מאָרגען א חתונה. געפֿאַלען אויף אַ שכל און וואָס עס איז פון דעם ארויסגעקומען. שווער צו ווערען א יוד

היינטיגען חודש איז יום־כפור — אַ יום־הדין פֿאַר די צייטונגען און זשורנאַלען.

די לעזער משפּט'ן זיי פֿאַר זייערע זינד פון אַ גאַנץ יאָהר און אין דעם דאָזיגען חודש ווערט אויסגעשריבען און געחתמט, וועלכע צייטונג זאָל לעבען און וועלכע זאָל שטאַרבען, וועלכע זאָל פֿיהרען אַ גליקליך, רוהיג לעבען, און וועלכע זאָל פֿיהרען אַ געמוטשטשעט לעבען.

און זיי, די צייטונגען מיט די זשורנאַלען, טהון דעם גאַנצען חודש תשובה און זאָגען צו, אַז ווייטער פון ניי־יאהר אָן וועלען זיי זיך פֿיהרען ווי די צדיקים. די זאָגען צו, אַז אויף דעם נייעם יאהר וועלען זיי געבען 40 פּרעמיעס, און די — 70 פּרעמיעס, וועלכע וועלען דערנאָך קאָסטען בעזונדער הונדערט מאָל אַזוי פֿיעל וויפֿיעל איצטער. מיט איין וואָרט, אַלע וועלען שוין אויף ווייטער זיין גוט און פֿרום. אפילו סובארין מיט זיין צייטונג „נאָוואָיע ווראֶמיא“ ציטערט אויך ווי יום־כפור אַ פֿיש אין וואַסער און איז אויך פּלוצים געוואָרען פֿרום און זאָגט צו, אז די יודען, וועלכע ער קען ניט ליידען אַ גאַנץ יאָהר, וועט ער איצט אויך צונעהמען פֿאַר אבאָנענטען און וועט פֿערקויפֿען זיינע פֿיעל אויסגאַבען קריסטען מיט יודען גלייך.

און די וואָס משפּט'ן זענען בעלי רחמים און חתמנען און שרייבען אויס.

דאָ דערצעהל איך אייך וועגען אַלע צייטונגען און זשורנאַלען, נאר ניט וועגען יודישע, ווייל ביי יודישע צייטונגען איז אַ גאַנץ יאָהר יום־כפור. מען פֿאַסט אַ גאַנץ יאָהר, און ווי זיי זאָלען זיך אַ גאַנץ יאָהר ניט פֿיהרען גוט און פֿרום, אָהן זינד, העלפֿט זיי ניט. אַלע יודישע צייטונגען פֿיהרען פֿון יאָהר צו יאָהר אַ געמוטשעט לעבען, עס העלפֿט זיי ניט קיין תשובה, ווייל ביי יודישע לעזער קען מען ניבער אויסבעטען אַ גוט יאָהר פֿאַר פֿרעמדע, אָבער ניט פֿאַר אייגענע. אייגענע מעגען פֿיהרען אַ געמוטשעט לעבען, אייגענע מעגען אין גאַנצען פון דער וועלט געהן,— וואָס געהט עס יודען אָן?

צו וואָס דערצעהל איך אייך עס? „וואָס געהר זיך דאָס אָן מיט מיינע „שטעדטליך“? וועט איהר פֿרעגען. מוז איך אייך זאָגען אז אָט דער היינטיגער יום־הדין געהר זיך שטאַרק אָן מיט זיי.

דאָ אין דער גרויסער יודישער שטאָדט, וואו איך וואהן, און פון מיינע בעקאַנטע יודען, וואָס קומען פון אַנדערע שטעדט, הער איך שוין פון אַ חודש צייט רעדען וועגען דעם: „וואָס זאָל מען אויסשרייבען פֿון ניי יאהר“?

איך הער פון יודען, ווי זיי רופֿען אָן אַלע צייטונגען און זשורנאַלען אויסער די עטליכע יודישע, וועלכע געפֿינען זיך ביי יודען אין העברעאיש, יודיש און אין רוסיש.

און איך בין זיכער, אַז אַ גוט יאהר וועלען געוויס אויסבעטען פֿיעל אַנדערע צייטונגען אויסער יודישע. אנדערע הערויסגעבער אין דעם „אויסגעבעטענעם יאָהר“ וועלען צוקומען נאָך אפּאָר אייגענע הייזער אָדער מאַיאָנטקעס מיט נייע קאַפּיטאַלען, אַנדערע שרייבער וועלען ווידער אויך אויף דעם נייעם יאָהר פֿאַהרען אין קארעטען, וואָהנען אין פּאַלאַצען, און ביי די יודישע הערויסגעבער און שרייבער וועט ווידער זיין אַ גאַנץ יאָהר יום כפור.

יודישע הערויסגעבער און יודישע שרייבער הערען אויך ניט אויף צו גלויבען, אַז מיר האָבען אויך לעזער, אַבאָנענטען, א פֿאָלק, און מיר רעשיען אויך פֿאַר ניי יאָהר...

פֿאַר וועמען?... פֿאַר וועמען! וויל זיך שרייען, אַז מיר האָבען קיינעם ניט און קיינער דאַרף אונז ניט מיט אונזער אַלע צייטונגען צוזאַמען, אַז יודען פֿיהלען זיך בעסער און גוט אָהן יודישעס.

„נור ניט יודיש“ האָבען יודען ליעב צו לעבען און אפילו וועגען דער ליטעראַטור זאָגען יודען אויך: „נור ניט יודיש“.

דאָס „נור ניט יודיש“ האָט זיך אַזוי טיעף איינגעוואָרצעלט צווישען יודען, אַז עס האָט אָנגעהויבען צו ביסליכווייז איבערגעהן אפילו צו די רבנים — גאָטס סטראַפּטשעס.

איך פֿרעג אייך, איז דאָס יודיש, אַז ביי א רב זאָל אַ חתונה מיט אַ גט זיין אַלץ איינס, אדער, ריכטיגער געזאָגט, איינער פון די רבנים אין וו. פֿרעהט זיך מעהר ביי אַ גט ווי אויף אַ חתונה, ווייל פֿאַר אַ גט בעקומט ער 5 רובל און פֿאַר אַ קוויטיל אויף אַ חתונה בעקומט ער נור 3 רובל.

דאַכט זיך, ווען עס קומט צו אַ רב אַ פּאָר־פֿאָלק זיך גט'ן, דאַרף דער רב פֿריהער זיך פּריווען מאַכען שלום, און ווען דאָס געראָט איהם ניט צום ערשטען מאָל, דאַרף ער אָבלעגען דעם גט האָטש אויף אַ פּאָר טעג, דאָס פּאָר־פֿאָלק זאָל זיך בעטראַכטען, וואָס פֿאַר א שריט אין לעבען זיי ווילען טהון, און איך קען אַזוינע רבנים, ביי וועלכע פון 10 פּאָר־פֿאָלק, וואס קומען זיך גט'ן, געהען אַוועק 9 אין בעסטען שלום.

נאר וו — ר רב איז זיך אנדערש נוהג: ווי באלד עס קומט נור א פּאָר־פֿאָלק זיך גט׳ן, זאָגט ער, אז פֿריהער פֿאַר אליץ זאל מען איהם אנידערלעגען אויף דעם טיש 5 רובל; די עדות, וועלכע געפינען זיך שטענדיג ביים רב אין שטוב, לויפֿען צו, מען זאָל זיי פֿאָרויס בעצאָהלען, און עס גדויערט ניט קיין האַלבע שעה, איז שוין דאס פּאָר־פֿאָלק פֿאַרטיג, אָבגע׳גט.

איז דאָס יודיש? פֿרעג איך אייך.

נו פֿערשטעהט איהר, דער וו—ר רב שטראָפֿט מיט איין האַנד און מיט דער אַנדערער בענשט ער. אָפֿט קומט עס פּאָר, אַז דאָס גע׳גט׳ע פּאָר־פֿאָלק קומט אויף מאָרגען ווידער צו דעמזעלבען רב.

— רבי, מיר האָבען חרטה, אַ רחמנות אויף אונזערע קינדער, מיר ווילען איהר זאָלט אונז שטעלען אַ חופה.

דער רב הייסט ווידער בעצאָהלען, און מען שטעלט אַ חופה.

גוט, ווען עס ענדיגט זיך מיט אַ חופה. ווי איז אָבער ווען אַ פּאָר־פֿאָלק צושיידט זיך אין איין האַלבער שעה אויף אייביג און זייערע קינדער בלייבען פלוצים צווייט און צושפּרייט אָהן עלטערן — לעבעדיגע יתומים נור דערפֿאַר, וואָס דער וו—ר רב וויל זיך זעהן מיט די 5 רובל וואָס פֿריהער.

איבער רבנישע 5 רובל האָט נעביך אויף זיך אַ פּראָצעס אין שטעדטיל ב א ז י ל י ע (וואהל. גוב.) דער דאָרטיגער רופא דוד ווייסמאַן.

ביי דעם דאָזיגען רופא איז געבאָרען געוואָרען דאָס זיבעטע קינד אַ יונגיל. די הוצאה איז געוואָרען גרעסער, און חאָטש עס איז איהם שווער, נאר עס העלפֿט ניט — „יודישען" מוז מען דאָס קינד, און ער האָט געשיקט דעם ראַבינער 50 קאפּ., ער זאָל געבען אַ קוויטיל דעם שטאָדט־מוהל, מען זאָל זיין קינד „יודישען", נאר דער ראַבינער האָט פֿאַר 50 קאפּ. קיין קוויטיל ניט געוואָלט געבען, 5 רובל האט ער פֿערלאַנגט, און דער שטאָדט־מוהל האָט זיך ניט געוואָלט ריהרען פון אָרט אָהן דעם ראַבינערס קוויטיל.

דער בעל־ברית האָט לאַנג געטראַכט, וואו נעמט מען 5 רובל פֿאַר דעם ראַבינער, נאר ער האָט לאַנג גאָר ניט געקענט אויסטראַכטען, אפילו ווענען די נייטהיגע הוצאות, וואס די קראַנקע קינפּעטאָרין דאַרף האָבען.

ענדליך איז דער אָרימער בעל־ברית געפֿאַלען אויף אַ שכל (נויט לערענט אַלעס אויס): אַזוי ווי ער איז אַ רופא און קען בעסער מוהל זיין, ווי דער שטאָדט מוהל,— פֿאַר וואָס זשע זאָל ער אַליין ניט אָבטהון דאָס געשעפֿט? און ער האט טאַקי אַזוי געטהון. עס איז געווען למזל אַ ברית, און דער טאַטע האָט זיין קינד געשניטען — מוהל געוועזען.

דאָס קינד איז ב"ה למזל געוואָרען אַ נייער יוד, און אַ יוד, פֿערשטעהט זיך, קען ווייטער ניט לעבען אָהן אַ מעטריקע, איז דער רופא ווידער געגאַנגען צום ראַבינער שוין מיט אַ גאַנץ רובל און געבעטען אַ מעטריקע פֿאַר זיין זוהן.

— 5 רובל! האַלט אין איין טענה׳ן דער ראַבינער.

— איך האָב ניט, האט דער רופא געבעטען, נאר עס האָט ניט געהאָלפען, און ער איז אַוועקגעגאַנגען אָהן אַ מעטריקע צו זיך אַהיים.

און טראַכטענדיג אַזוי טאָג און נאַכט, ווי אַזוי זאָל איין אָרימאַן בעקומען אַ מעטריקע פון ראַבינער נור פֿאַר 1 רובל, האָט דער רופא דערווייל בעקומען אַ פּאָוועסטקע, וואו מען איז איהם מודיע, אַז ער, דער רופא בעשולדיגט זיך אין אַ פֿערברעכען, וואָס ער האָט אָהן די ערלויבניש פון ראַבינער מוהל געוועזען.

— מילא, זאָגט איצטער דער רופא, איך וועל בעשטראָפֿט ווערען פֿאַר מיין פֿערברעכען און וועל זיצען אַפּאָר חדשים אין תפיסה, אָבער מיין קינד האָב איך פֿאָרט געמאַכט פֿאַר אַ יודען, דעם ראַבינער אויף צוזעצעניש. וואָס זאָל אָבער טהון איין אָרימער יוד, ווען עס ווערט געבוירען ביי איהם אַ יונגיל און קען ניט געבען דעם ראַבינער 5 רובל און איז ניט קיין רופא און קען ניט אַליין מוהל זיין?

די דאָזיגע שאלות הערט ניט אויף צו פֿרעגען דער יודישער פֿערברעכער, און דער צדיק, דער באַזאַליער ראַבינער, הערט ניט אויף צו נעהמען 5 רובלדיגע פֿאַר נייע נפש־ליך, וועלכע מען מוז מאַכען פֿאַר יודען.

אמת.

דער 5-טער קאָנגרעס.

אין ענגלאַנד זענען אויסגעקליבען געוואָרען צווישען אַנדערע אויך פֿאָלגענדע דעלעגאַטען: פּרעגסים מאָנטעפיארע, דר. גאַסטער, גרינבערג, קאָווען, דע־העז, דר. דרייפֿוס, דר. שאול און דער בעוואוסטער שריפֿטשטעלער ישראל זאַנגוויל. דער לעצטער פֿאָהרט צום קאָנגרעס אַלס דעלעגאַט צום ערשטען מאָל.

*

אין לאָנדאָן ווערען איצט פֿאַר דעם קאָנגרעס אָפֿט אָבגעהאַלטען גרויסע ציוניסטישע אַגיטאַציאָנס-פֿערזאַמלונגען. מיט אַ פּאָר וואָכען צוריק האָט געמאַכט גרויס אויפֿזעהן די רעדע, וועלכע עס האָט געהאַלטען ישראל זאַנגוויל אין דעם קריסטליכען „אַרטיקל-קלוב" איבער די צוקונפֿט פֿון ארץ־ישראל. אויף דער פֿערזאַמלונג זענען געווען פֿיעל מענשען מיט גרויסע נעמען. ה. זאַנגוויל האָט געענדיגט זיין רעדע מיט איין אויפֿרוף צו די קריסטען, זיי זאָלען אונטערשטיצען די ציוניסטישע בעוועגונג. דעם 1־טען דעצעמבער האָט ה. זאַנגוויל ווידער געהאַלטען איין ציוניסטישען פֿאָרטראַג אין דעם בעקאַנטען לאָנדאָנער מאַקאַבעער־קלוב.

*

דאָס פּראָגראַם פֿון דער סטודענטען־אַסיפה אין באַזעל:

מיטוואָך דעם 18־טען דעצעמבער: איין רעפֿעראַט פֿון דר. כהן־בערנשטיין: „דער צוועק און די בעדייטונג פֿון דער יונגער אָרגאַניזאַציע".

דאָנערשטאָג: 1) ויכוחים איבער דעם רעפֿעראַט; 2) איין רעפֿעראַט פֿון ה. אבערסאָן: „דער ציוניזם און אַנדערע בעוועגונגען אין יודענטהום".

פֿרייטאָג: איין רעפֿעראַט פֿון ה. בוכמיל; 1) „איבער דעם ציוניזם"; 2) ויכוחים; 3) פּראָיעקטען פֿון די קאָמיסיאָנען.

זונטאָג: 1) איין רעפֿעראַט פֿון ה. בעלקינד: „איבער ארץ־ישראל און קאָלאָניזאַציאָן"; 2) רעפֿעראַטען איבער קולטור פֿון ה. דר. ווייצמאַן און ה. קאַבלער; 3) איין רעפֿעראַט פֿון דר. עליאשעוו: יודישע צייטונגען; 4) ויכוחים.

מאָנטאָג: רעפֿעראַטען איבער די עקאָנאָמישע פּראַגע פֿון דר. פֿאַרבשטיין, ה. אידעלסאָהן, ה. ל. מאַצקין און ה. פֿייוועל.

די יודישע וועלט.

רוסלאנד. = אין דער ווילנער האנדעלשולע זענען אויפגענומען געווארען 82 קריסטען און 116 יודען. הכנסות אויף 1901/2 וועט זיין 26,800 ר׳ און הוצאות 25,693 ר׳. די הכנסות שטעלען זיך צונויף פון אבצאהל ביי אויסקויפען פראמיסלאווע סווידיעטעלסטוועס 9000 ר׳, שכר־למוד 16,800 ר׳, פראצענט פון גרונד קאפיטאל — 1000 ר׳. דער סדר הלמוד וועט זיין ווי עס זעהט אויס אין בעסטער ארדנונג. דער „וויל׳ ווייעסטניק״ ברענגט די רעדע פון דירעקטאר ח א ט ו נ צ א ו, אין וועלכער ער ערקלערט, ווי עס וועט זיין געשטעלט דאס לערנען אין דער שולע: דער פעדאגאגישער ראטה, האלטענדיג פאר דעם עיקר פון זיין ארבייט די ערציעהונג פון די שילער, האט בעשלאסען צו בענוצען זיך ביים לערנען נישט מיט שטראף מיטלען. דער ראטה האט אויך פארגעשריעבען, אז די עלטערן דארפען זיין בעקאנט מיט דעם סדר הלמוד אין דער שולע און איהרע ארדענונגען. ווייטער ווערט איינגעפיהרט אין דער ווילנער האנדעלסשולע, אז פרויען זאלען ווערען צוגעלאזען אלס לעהרערינס, אז די קענטניסען פון די שילער זאלען ווערען אבגעשאצט נישט ווי מען איז זיך נוהג אומעטום נאך די תשובות אויף פערשיעדענע פראגען דורך באלען, מיינונגען, נאר נאך דעם איינדרוק, וועלכען יעדער שילער מאכט אויף די לעהרער במשך פון גאנצען יאהר, אז די שילער זאלען אריבערגעהען פון איין קלאס אין אנדערען אויף גרונד פון דעם איינדרוק, און אז עקזאמענס זאלען ווערען געהאלטען נור פון די למודים, וועלכע ווערען געענדיגט.

= אין מיניסטעריום פון ערדארבייט און שטאאטסגיטער איז איינגעטרעטען א ביטע פון יודען, וועלכע וואהנען אין פוילען, אז מען זאל זיי אבטהיילען ערד אויף איינריכטונג פון קאלאניעס, פאר וועלכע זיי זענען גרייט צו צאהלען פאכטגעלד 3 יאהר נאך דעם אבטהיילען.

= דער קוראטאר פון אדעסער לעהרראיאן האט מודיע געווען דעם אינספעקטאר פון די פאלקסשולען אין חערסאנער גובערניע, אז דער וויצע־מיניסטער פון פאלקסבילדונג האט ערקענט פאר אונמעגליך צו ערפילען די ביטע וועגען איינפיהרען א בעזונדערע פארם קליידונג פאר די שילער פון די יודישע קינדער־שולען.

= זונטאג דעם 18/11 (9 כסלו) איז געווארען 10 יאהר, זייט עס איז געשטארבען לעאן פינסקער. אין אדעס וואו פינסקער האט געוואהנט און געווירקט און אין פיעל אנדערע ערטער, וואו זיין נאמען איז בעקאנט, האט מען געמאכט דעם טאג אין שול אל מלא רחמים. ד״ר פינסקער איז דער מחבר פון ווערק „אויטאעמאנציפאציאן״ (זעלבסטבעפרייאונג) און דער ערשטער פרעזידענט פון דער יודישער פאלעסטינא־געזעלשאפט. דאס דאזיגע ווערק, וועלכעס האט צום ערשטען געוועקט דאס יודישע פאלק צו זעלבסט הילף, איז נישט געווען זיין ערשט ווערק לטובת הכלל. פינסקער האט זיין גאנץ לעבען געארבייט פאר דאס יודישע פאלק און איהם מקריב געווען זיינע בעסטע קרעפטען. אין די פיפציגער יאהרען האט ער עוסק געווען אין אלע זאכען, וועלכע האבען נוגע געווען יודישע בילדונג, געווען מיטארבייטער אין ערשטען יודישען בלאט ״Разсвѣтъ„ רעדיגירט דעם ״Сіонъ„ און אנטהייל גענומען אין דער יודישער ציימונג ״Денъ„.

= דער „יוזנו קוריער״ דערצעהלט א מעשה, וואס האט זיך געטראפען מיט איינעם א בעל מלאכה מרדכי סאפאזשניקאוו. אין 1896 יאהר האט מען מרדכי סאפאזשניקאוו גערופען צום מיליטער־דיענסט אונטער דעם נאמען „מארדוך״ סאפאזשניקאוו און איהם צוגענומען פאר א סאלדאט, נאר אין 3 חדשים ארום האט מען איהם ערקענט פאר אונפעהיג צום מיליטערדיענסט און פערערבענט אין ראטניקעס. אין אקטאבער 1901 האט מען סאפאזשניקאווען ווידער גערופען צום מיליטערדיענסט, נאר שוין אונטער דעם נאמען „מארדקא״, און מען האט איהם ווידער אבגעלאזט פריי מיט א ווייסען בילעט. איצט האט מען נאכאמאל גערופען סאפאזשניקאוו צום מיליטערדיענסט אונטער דעם נאמען „מאטעל״.

*

דייטשלאנד. — אין בערלין שטעלען די ציוניסטען ארויס זייערע אייגענע קאנדידאטען אויף די וויבארעס פון ראשי קהל. אין א מודעה, וועלכע די ציוניסטען האבען פערעפענטליכט צו די וויבארעס, בעשטימען זיי זייער פראגראם אזוי: ניט צו דערלאזען, שבת זאל פערלעגט ווערען אויף זונטאג, ווי עס לעגען איינינגע פאר, די תפלות זאלען זיין אין העברעאישער שפראך, צו עפענען אומזיסטיגע קורסען אויף לערנען העברעאיש, יודישע רעליגיאן, יודישע געשיכטע און ליטעראטור, איינצוריכטען א יודישען פאלקסהיים, צו גרינדען אנלייהע און שפארקאסען פאר בעלי מלאכות און קליינע הענדלער און פאבריקאנטען, איינצוריכטען גימנאסטישע און זינגפעריינען, א. ז. וו. ווייטער פערלאנגען די ציוניסטען, אז די יודישע קהלה פון בערלין זאלען אויך שטיצען די קאלאניזאציאן אין ארץ ישראל.

— די יודישע ציוניסטישע סטודענטען פעראיינען אין ב ע ר ל י ן, ל י י פ צ י ג ב ר ע ס ל ו י און מ י נ כ ע ן האבען זיך פעראייניגט אונטער דעם נאמען „די פערבינדונג פון יודישע פעראיינען״. דער צוועק פון דער פערבינדונג איז צו פערברייטען צווישען די יודישע יונגע לייט, וועלכע לערנען אין די דייטשע אוניווערזיטעטען יודישע געשיכטע און ליטעראטור, צו גרינדען נייע פעריינען און אויסצוארבייטען פערשיעדענע שאלות, וועלכע האבען א שייכות מיט יודישקייט, איינצוריכטען גימנאסטישע חברות א. ז. וו.

— דער בערלינער קאמיטעט צו העלפען די יודען אין רומעניען איז בטל געווארען, נאכדעם ווי ער האט עקזיסטירט איין יאהר. דער קאמיטעט האט געזאמעלט 107,340 מארק, פון וועלכע 90,000 פראנק זענען געשיקט געווארען קיין פאריז צו דער „אליאנס״ און דער רעשט דירעקט קיין רומעניען אויף אויסהאלטונג פון ביליגע קיכען און רייזע־הוצאות פאר די עמיגראנטען. עס איז אינטערעסאנט אז א גרויסע טהייל מנדבים האבען געגעבען זייער געלד מיט דעם תנאי אז עס זאל נישט געהען דורך די פאריזער „אליאנס״. איצט איז דער קאמיטעט בטל געווארען, ווייל זיין ארבייט געהט איבער צו דעם נייעם „הילפספעריין פון די דייטשע יודען״, וועלכער האט זיך געשטעלט צום צוועק צו שטיצען די יודען אין די מזרח־לענדער.

*

פראנקרייך. — א ש מ ו ע ס מ י ט ד ר. נ א ר ד ו י. דער מיטארבייטער פון „א ד ע ס׳ נ א ו ו א ס ט י״ האט געשמועסט מיט דר. נארדוי וועגען פינפטען קאנגרעס. דר. נארדוי רעכענט, אז דער קאנגרעס וועט זיך איבערהויפט בעשעפטיגען מיט פראגען, וועלכע זענען נוגע די אינעוועניגסטע ארגאניזאציע און איינארדנונג פון דער עקאנאמישער און קולטור ארבייט פון די ציוניסטען. נארדוי מיינט, אז וואס שטארקער די ציוניסטישע ארגאניזאציע וועט זיין, וואס מעהר מען וועט זארגען פאר די ערציהונג פון פאלק, וועט מען אלץ מעהר געווינען די סימפאטיען פון נישט־יודען. עס איז נייטהיג אז דער ציוניזם זאל זיין נישט נור א קולטורקראפט, נאר אויך א פאליטישע קראפט, מיט וועלכער מען מוז זיך רעכנען. דער ציוניזם, וועלכער וויל קיינעם נישט שאדען אדער אויסנארען, דארף נישט מורא האבען, אז מען זאל איהם שטערען אדער קוקען אויף איהם קרום. אלע וועלען פריהער אדער שפעטער קומען צו דער דעה, אז די מאסען יודען, וועלכע האבען נישט קיין ברויט און קיין רעכט, זענען א שווערע משא ווי פאר די מדינה אזוי אויך פאר זייערע אייגענע ברידער, און אז מען דארף דערום א מאל מאכען א סוף פון אזא אוננאטירליכער לאגע.

וועגען דער קאלאניאלבאנק האט נארדוי געזאגט, אז די טערקישע ממשלה איז געווען גרייט אריינצוגעהען אין א געשעפט מיט די פארשטעהער פון ציוניזם, נאר ווייל די יודישע גבירים שטעהען פון ווייטען אדער שטערען גאר דעם ציוניזם, דערום האבען די פארשטעהער נישט די נייטהיגע מיטלען, כדי צו בעקומען דעם טשארטער און אנדערע רעכטע און לגאטעס אין ארץ ישראל. יעדען פאלס, רעכענט נארדוי, איז די אויספיהרונג פון די ציוניסטישע פלענער נור אבהענגיג אין דער צייט, און סוף כל סוף וועט דאס יודישע פאלק אליין קענען בעשטעהען פאר זיך.

ערשטענס דארף די באנק, זאגט נארדוי, אנהויבען ארבייטען אין די ערטער, וואו די יודען דארפען איהר הילף, ד. ה. אין רוסלאנד. אין טערקיי דארף די באנק נישט ארבייטען, ביז מען וועט ניט בעקומען קיין געזיכערטע רעכטע. יעדענפאלס וועט מען אויפ׳ן קומענדיגען קאנגרעס געוואהר ווערען, ווי עס האלטען די פאליטישע אונטערהאנדלונגען און וואס מען האט צו טהון ווייטער. וועגען ווינטער צייט וועט די צאהל פון די דעלעגאטען זיין קליין, נאר דאס וועט ברייננגען דערצו, אז מען זאל ארבייטען מיושב׳דיגער און טיכטיגער.

— אין מאי פון קומענדען יאהר וועלען זיין די פארלאמענט־וויבארעס אין פראנקרייך, אין וועלכע עס וועלען צום ערשטען מאל אנטהייל נעהמען די אנטיסעמיטען אלס א בעזונדערע פאליטישע פארטייו. עס האט זיך געבילדעט איין אנטיסעמיטישער קאמיטעט מיט דריומאן אן דער שפיץ, וועלכער האט צושיקט איין קול קורא אין גאנץ פראנקרייך.

*

ענגלאנד. — דעם 12 נאוועמבער האט די לאנדאנער ציימונג „דזואיש קראניקל״ געפייערט דאס זעכציגסטע יאהר זייט זי עקזיסטירט. עס זענען דא גרעסערע יודישע בלעטער ווי דער „דזשואיש קראניקל״, ד. ה. וועלכע האבען מעהר אבאנענטען, ווי למשל דאס זשארגאנישע „יודישע פאלקסבלאט״, אין ניו־יארק, וועלכעס ערשיינט טעגליך אין 35,000 עקזעמפלארען, נאר קיין איינציג בלאט האט נישט דעם אנזעהען אין דער יודישער וועלט ווי דער „קראניקל״.

*

רומעניען. — דער קריזיס, וועלכער איז איצט אין רומעניען, האט גענויט די רעגיערונג צו מאכען פערגרינגערונגען די אויסלענדער וואס פיהרען געשעפטען אין רומעניען. כדי צוציהען קיין רומעניען אויסלענדישע קאפיטאליסטען, האט די רעגיערונג ערלויבט אויסלענדער צו קויפען ערד אין רומעניען. די ערלויבניש וועט אויך זיין א טובה פאר יודען, וועלכע ווערען גערעכענט אין רומעניען פאר אויסלענדער.

יִשְׂרָאֵלִיק דֶער מְשׁוּגָעֶנֶער

פֶּערְפְּלִיהְט אִין דִי הוֹיכֶע עוֹלָמוֹת.

געדרוקט בהשתדלות

מענדעלי מוכר ספרים.

(פארטזעצטונג)

— ראַהיראַט, מיין גוטער, געטרייער דינער !— ווענדט זיך דער אַשמדאַי צום רוח מיט אַ שמייכעלע — וואָס מאַכען עפּיס דאָרט אונ־זערע דאַמען ?

— חן, גענעדיגער האַר מאַכען זיי. ווייבער !... ווייבער ווילען, וואָס ? — אַ טענציל. נאָך אַזאַ לאַנגע רייזע גלוסט זיך זיי אַביסיל רוה, אָבפּרישען זיך אַביסיל, אויספּוטצען זיך, אונטערהאַלטען זיך, געפעלען אַבי ווענען, מען זיך זיין חאַטש דעם שוואַרץ־יאָהר...

— גוט, ראַהיראַט ! געה, טהו דיין זאַך.

עס נעדויערט נישט לאַנג שפּרייעט זיך אויס אין דער לופט העט ווייט ביז קיין אויג קען נישט פערנעהמען עפּיס אַ מין זיידענער טהיי־ערער קאַוויאַר, געשטיקט פון גין־גאָלד מיט די שענסטע קווייטען און אַלערליי קונציגע געמעהלען, וואָס אויף דער וועלט. עס פונקלען, שפּילען דאָרט פאַר די אויגען סמאַראַגדען־גרינע וועלדער פון וועלכע עס קוקען אַרוים רובּין־רויטע פּאַמעראַנצען. פערעסקעס פאַרטיגע, שיין־חנ׳עוודיגע, שטעלען פון צווישען די בלעטער אַרוים פולעטשקע, רויטליך־פערפאַר־בטע בעקעליך, אָבגעשאָטען מיט דינע קורצע הערעליך, בעטען זיך עפּיס ווי אַליין, שטומערהייט, זיי אַ געשמאַקען קוש צו טהון. שוואַרצע קאַרשען מאַכען איינעליך, ווינקען, ווינקען און ציהען ביי דער נְשָׁמָה. די אויגען צופלאַקערען זיך פאַ־ נרוים חשק, וואהין מען קוקט איז שען, ליבליך, וואהין מען זאָל זיך נישט קערען ווענדען מאַנטעט עס עפּיס, מאַנטעט, עפּיס גלוסט זיך, אוי — נאָר משוגע צו ווערען !...

ווי אַ היישרעק לאָזען זיך אַהין אַראָב די רוחות, גרוים און קליין אַלט און יונג, צולויפען זיך דאָרט גאַנץ פריי אין אַלע זייטען און פער־שווינדען באַלד. דער אַשמדאַי לאָזט מיך אָב אויך פריי און הייסט מיר זיך דורכגעהען אַביסיל שפּאַצירען.

אַדוּיסרייסענדיג זיך פונ׳ם טייפעלס הענד בין איך געווען ווי אַ לאַנגע צייט אַ געפּענטעטער האָהן, וואָס באַלד נאָך דעם אויפבינדען איהם ליגט ער אַ ווייל שטיל און קוים חאַפּט ער דעם אָטהעם טהוט ער זיך אַ שטעל־אויף קוממיות און מאַכט קוקוריקו מיט ברייטקייט ווי דער גרעסטער, בעסטער וואוילסטער האָהן אין דער וועלט... איך פערגעס זיך באַלד אין די צרות, בין גאָר אַ וואוילער יונג, שפּאַציר מיר אַרום. און צו וואָס איך זאָל מיך נישט צוקוקען בעקום איך חשק, עס גלוסט זיך מיר אַלסדינג, עס ווילט זיך מיר אַלע יענע שענע זאַכען.— איך שטעל מיך אַזוי אָב איינמאָל אויף דעם שפּאַצירגאַנג ביי אַ גרויסען בוקעט פון די טהייערסטע איידעלשטיינער : דימאַנטען, ברילאַנטען, סאַפּירען, רובּינען אַלע סאָרטען, איינגעפּאַסט אין גאָלד. עס הויבט מיך אָן אינ־ווענינ עפּיס צודרעהען, כּפי מיינע מבינות איז עס ווערטה אוּדאַי אַ שַׂרְפ׳ט אַלְפִים טאַלער. און אפשר טאַקי נאָך מיט אַ שמיטצעל אַריבער, טאַקי יאָ־יאָ די גאַנצע שרפ׳ט מיליאָנען, זאָל עס נישט זיין צו קיין בושה ! עס קאַטערט מיך : געוואַלד, איך זאָל עס האָבען, וואָלט איך עס דאָך פערקויפט, געמאַכט אַ שען קאַפּיטאַל, וואָלט געלעבט נגידיש, געהאַט אויף קאַשע מיט יאַיך און אָבגעטערכעט אַזוי מיינע יאָהרען ! — עס נעהמט מיך שטאַרק אָן דער יצר־הרע. באמת טאַקי, זאָגט ער, פאַר וואָס זאָלסט דו נישט אויפהייבען אַזאַ

מְצִיאָה, אַ כְּשֵׁרָה מְצִיאָה ? ווענען טויג עס דאָ, ווער האָט דערפון דאָ הֲנָאָה ? נישט גאָט, נישט לייט. דער שוואַרץ־יאָהר ווערט די רוחות נישט נעהמען אָהן דעם אויך. זיי האָבען גענוג. נעהם ! וועסט דערמיט זיך קויפען עולם־הבא. ביי איטליכם פיצעלע וואָס דו וועסט דערפון געניסען וועסט דו דאָך מאַכען אַ בְּרָכָה, אויף אַ פוטערגעב עקסיל, אַ שטייגער— מאַכען בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת, אויף אַ גלעזעלע וויין, ווימאַראַזיק — בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן. גאָט ווערט הנאָה האָבען, און דו טאַקי אויך... נעהם, נעהם!— איך קוק מיך אַרום אין אַלע זייטען נישטאָ קיינער, איך שטעה אַביסיל און בין זיך מישב. איך מאַך מיר האַרץ און...

און ווי איך שטרעק אויס די האַנד פיהל איך פון הינטען עפּיס אַ קליין שמיטצעלע ווי מיט אַ שטריק. איך קוק מיך נישט טויט נישט לעבעדיג אום און דערזעה יענעם אַלטען, האָרבאַטען רוח.

— אַ־אַ, שָׁלוֹם־עֲלֵיכֶם ! — זאָגט ער מיט אַ שמייכעלע, אַ שמיט־צעל געבענדיג מיר אויף דער האַנד, ווי דער שטייגער פון רוחות איז ביים גריסען זיך, מיט דעם ווידעל.

— עֲלֵיכֶם שָׁלוֹם ! — ענטפער איך אונטער דער נאָז, צוקוקענ־דיג זיך צו איהם מיט האַלב פערמאַכטע אויגען, כלומרישט ווייס איך נאָך נישט רעכט, ווער ער איז — עפּיס, דאַכט זיך מיר, קענטליך.

— ראַהיראַט בין איך דאָך ! וואָס, פערגעסען ? איך בין ראַהיראַט, דער גובערנאַטאָר פונ׳ם דאָזיגען קאַוויאַר.

— אַזוי ! דער גובערנאַטאָר ! ! — טהו איך מיך אַ חאַפּ דער־שראָקען, טראַכטענדיג ביי מיר : אוי, ווען, האָט ער געמוזט אודאַי זיך אָנשטויסען, וואָס איך האָב געוואָלט אַקאַרשט טהון.

— נישקשה, רב ישראל, מאַכט נישט אַזאַ פּירוּש ! איך וויל אייך דאָ ביי מיר אופנעהמען ווי אַ טהייערען גאַסט. סטייטש, סטייטש רב ישראליק, אַז איך האָב די זכיה צו זעהען ביי מיר אין לאַנד דעם אייניקיל פון אַזאַ בעריהמטען יידען !

— אי, איהר לאַכט ? !

— חלילה ! גאַנץ ערענסט. איך האָב זעהר גוט געקענט אייער עלטער־זיידען, דעם וועלט־בעריהמטען חכם — שלמה המלך, אייך אויף צולאַנגע יאָהר. איך האָב ביי איהם אָוועקגעדינט אַ צייט מיט יאָהרען, די בעסטע יאָהרען, אַז איך בין נאָך געווען יונג און מיין עק נישט אויס־געקראָכען, ער האָט עס מיך געמאַכט פאַר גובערנאַטאָר אָ־דאָ־אָט !

אָט וואָס ראַהיראַט האָט מיר־דערצעהלט מיט די דאָזיגע ווערטער :

דער דאָזיגער קאַוויאַר, וועלכען איהר זעהט, וואָס האַלט זעכציג מייל די לייננ און זעכציג מייל די ברייט, האָט גענעהרט שלמה המלך, אויף וועלכען ער פלעגט שטענדיג פאָה־ען אין דער לופט גיך און גע־שווינד אַזוי, אַז ער פלעגט עסען מיטאָג אין דַמֶשֶׂק, אין מִזְרַח זייט, און וועטשערע אין מָדַי, אין מערב זייט. חיל האָט ער געהאַט אָהן אַ צאָהל, פון אַלע מיני בעשעפּנישען אין דער וועלט. זיינע גרעסטע פלינעל־אַדיו־טאַנטען, דורך וועלכע ער האָט קאָמאַנדעוועט געשיקט זיינע בעפעהל, זענען געווען פיער : פון מענשען — אָסָף בֶּן־בֶּרֶכְיָה ; פון שֵׁדִים — ראַהיראַט איך מיט מיין כָּבוֹד אַליין ; פון חיות דער לייב, און פון עופות דער אָדלער.

— סטייטש, וואו איז דער אויערהאָהן ?—פאַל איך אַריין ראַהיראַ־טען אין די רייד — עפּיס שמועסט מען דאָך פון אַ אויערהאָן אויך !

— עט, נאַ־עשקייטען. מישט נישט איך בעט אייך, איינס מיט׳ן אַנדערען. דער אויערהאָהן איז פאַר זיך אַ מעשה, עפּיס מיט דעם ווע־רעמיל, און דאָס איז עפּיס גאָר אַנדערש — מאַכט ראַהיראַט מיט אַ זויערע מינע, פערדרעהנדיג די נאָז און דערצעהלט ווייטער :

״שטאָלץ איז שלמה המלך געווען נישט ווי אַ רוח, נאָר ווי טויזענט מיליאָן רוחות אינאיינעם. ער האָט פון זיך געהאַלטען אַ שרעק, איינער טאַקי אין דער וועלט. דעריבער פלעגט ער, זאָל איהם צו קיין גנאי נישט זיין, טהון אַ מאָל נאַרעשקייטען און צוציהען זיך דערמיט פיינדשאַפט, לייטישע רייד. איך אַליין האָב נעהאַט מיט איהם איין אויפטריט אַ־מאָל, האָב נישט געוואָלט מעהר פיהרען אָט דעם קאַוויאַר, זענען באַלד פער־ציג טויזענט מענשען אַראָבנעפאַלען אויף דער ערד, און ער האָט געמוזט בחרפה ובבושה בעסער ווערען. איינמאָל האָט ער געחאַפּט אַ פסק אָט פון וועמען, אויף דער רייזע אין דער לופט פליהען מיר אַ־מאָל איבער דעם טאָהל פון די מילבען, הערט ער ווי איין שוואַרצער מילב זאָגט צו די איבעריגע: ניכער אַריין אין די הייזליך אייערע, שלמה׳ס מחנות זאָלען אייך נישט איבערפיהרען! — אַזוי! זאָגט ער שטאַרק אויפגעבראַכט. געה ראַהיראַט אַראָב דאָרט צו איהר. איך קום, מאַך אַ ״סליעדסטוואָ״, שריי: סטייטש סטייטש! יענע איז זיך מודה. זי האָט געזאָגט. — ווער ביסט דו? איך בין די מלכּה. — ווי הייסט דו? איך הייס ״מחשמה״. אַהין־אַהער איך אַרעסטיר זי און ברייננ זי צו שלמה׳ן. ער נעהמט זי אויף דער האַנד, גלייך זיך אַקעגען פנים און מאַכט צו איהר: זאָג, איז דען דאָ אויף דער וועלט אַ גרעסערער פון מיר? — יאָ! ענטפערט זי, קורץ און שאַרף. — ווער? — איך! — ווי אַזוי ביסט דו עס גרעסער? — ווען איך זאָל נישט זיין גרעסער פאַר דיר, וואָלט דאָך דער אויבערשטער דיך נישט געשיקט אַהער דו זאָלסט זיך גאַנצען מיט מיר, טראָגען מיך אויף די הענד. שלמה ווערט שטאַרק אין כעס, טהוט זי אַ שליידער אויף דער ערד, זאָגענדיג דערביי: מילב, דו ווייסט נישט ווער איך בין? איך בין שלמה דער זוהן פון דוד המלך!... ע, נעהם זיך פון דעסטוועגען נישט אַזוי איבער, זאָגט זי, דו ביסט אַ בָּשר־וָדם ווי אַלע אַנדערע! — שלמה איז געבליבען גע־פלעווט, זיך שטאַרק פערשעמט פון דער מילבס ווערטער.

— איך בעט אייך איבער ווי איין אייגענע מוטער — רוף איך מיך אָן פערוואונדערט — ס׳איז עפּיס הארבליך צו פערשטעהען. אַ מילב — און אַזוינע ווערטער! ווי געשיקט זיך עס?

— שאַ, שאַ! — זאָגט ראַהיראַט גאַנץ געלאַסען — אָבער אַז איך וועל אייך ברייננען אַ מדרש, ווייזען אַ דאָס אייגענע שטעהט אין מדרש, וועט איהר שוין גלויבען?... איך האָב אייך צו דערצעהלען וועגען דעם ענין נאָך אַ מעשה, ווי שפּעטער אַביסיל אויף אַזאַ לופט־רייזען האָט ער דערזעהען אַ וואונדערליכען פּאַלאַטץ אין וועלכען ס׳איז גע־ווען אוממעגליך אַריינצוגעהען, און נאָכדעם ווי ער האָט זיך געראַטהען מיט דעם אַלטען, זיבענהונדערט־יאָהריגען אָדלער אַלענאַד, מיט דעם ניינהונדערטיאָהריגען ברודער זיינעם אלעוף און מיט דעם טויזענט־דריי־הונדערט־יעהריגען ברודער זייערען אַלתעמר איז ער סוף־כל סוף פאָרט אַריין אהין אין די אינוועניגסטע חדרים; ווי אַזוי ער האָט דאָרט ביי אַ גולם פון דער קעהלע אַרויסדערטאַפּט אַ זילבערען טאָוועל וואָס די אויפשריפט דאַרויף איז איהם שווער געווען צו לייענען; ווי עפּיס אַ בחור איז געקומען פון דער מדבר און זאָגט: אַדוני קעניג, דער כתב איז גריכעש און דער טייטש דערפון איז אַזוי: ״איך שעדעד בן־עאַד האָב געקיינינט איבער טויזענטער מדינות, געריטען אויף טויזענטער פערד, געהאַט טויזענטער מלכים אונטער מיר און טויזענטער גבורים טויטגעשלאָגען — און דאָך אַז דער מלאַך־המות איז צוגעקומען צו מיר האָב איך גאָרנישט געקענט טהון״. — אָט דאָס אַלסדינג האָב איך גע־וואָלט דערצעהלען אייך באַריכות, אין זעהר אַ לאַנגע מעשה, נאָר אַצינד, אַז איך זעה, איהר זענט, האָט קיין פאַראיבעל ניטש אַ שטיקיל אַפּיקורס, גלויבט נישט אַ גרייזע־גרויעם אַלטען רוח, איז קלינער און בעסער — צו שווייגען. דאָך אַבלאָזען אייך אַזוי איז אוממעגליך. פאָרט רב ישראליק, פאָרט אַ טהייערער נאַסט, שלמה׳ה המלך׳ס אייניקיל! זאָגט וואָס ווילט איהר רב ישראליק!

איך האָב געוואָלט בעטען יענעם ברילאַנטענעם בוקעט, צו וועל־כען דאָס האַרץ האָט מיר אַלץ שטאַרק געצויגען, נאָר באַלד האָב איך מיך בעטראַכט — ניין! אַרויסזאָגען עס גלייך, גלאַט פשוט: גיב מיר! טויג נישט. דער רוח זאָל איהם וויסען וואָס ער מיינט. אפשר איז דאָס נור איין אָנשטעל. אלא וואָס דען? מען בעדאַרף פריוועז הינטענ־אַרום, מיט אַ שפּיטצעלע. — און באַלד טאַקי פאַל איך אויף אַ אויבער־הסברא און טהו איהם אַ פרעג:

— זאָגט מיר. פאַני ראַהיראַט, אָט וואָס: לויט אייערע אייגענע ווערטער האָט דער דאָזיגער קאַוויאַר געגעהרט שלמה המלך, דאָס הייסט מיין זיידען, כפי איהר זאָגט. היינט איז דאָך די קשיא ווי קומט ער צום אַשמדאַי, הא?...

דרינען איז געלעגען שטאַרקע אָנצוהערעניש, אַ הקדמה צום בוקעט, אַזוי: וועסט דו מיר געבען מיט גוטען, מהיכא־תיתי, וועל איך זיין צו־פרידען חאָטש דערמיט אויך. מיט שרפּיט מיליאָן טאַלער קען מען אויך ווי ס׳איז לעבען. אלא נישט, וועל איך מיך אַרויסשטעלען פאַר אַ יורש, מאַהנען דעם גאַנצען קאַוויאַר און דיך שטעלען פאַר איין עדות.

ראַהיראַט האָט עס אַ פנים גוט פאַרשטאַנען. ער איז געבליבען צומישט, זיך געקרימט און געשטאַמעלט עפּיס האַלבע ווערטער.

— ס׳איז, פערשטעהט איהר מיך, אַ היסטאָריע.. אַ געשיכטע... ס׳איז עפּיס פאָרגעפאַלען אַ מאָל צווישען שלמה המלך און דעם אַשמדאַי. ער, דער אַשמדאַי, האָט איהם, פערשטעהט איהר מיך, פערוואָרפען אויף פיערהונדערט מייל. צוגענומען די מלוכה, די ווייבער, מחילה, אַלסדינג... ס׳איז אַ גאַנצע מעשה. נאָר... איהר זענט אַ שטיקיל אַפּיקורס — לאָזט אויס ראַהיראַט, אַ דרעה געבענדיג דעם ווײַדעל און ווערט פערשווינדען...

— וואַרט, וואַרט, עס וועט אַ רוח אין אייער טאַטען אַריין! — טראַכט איך ביי מיר שטאַרק אויפגעבראַכט. — אַ תּירוץ אַביסיל: ער האָט צוגענומען!... אַ שענע געשיכטע, חלעבען, אַ שענע היסטאָריע!... איהר פערשטעהט? שלמה המלך׳ס מלוכה, אַ ״גוט״ פון זעכציג מייל צוגענומען — און נאַ דיר אַ פייג!...

אויף שונאַי־ציון געזאָגט געוואָרען מיין ביטער האַרץ! וואָס אַ טריט ווייטער קומט מיר פאַר די אויגען אַנטיקען וואונדער־שענע זאַכען, אַזאַ רייכקייט, אַזאַ גוטס — מיינס, מיינס בעוונותינו הרבים און פאָרט נישט מיינס!... פלוצלים וואַקסט פאַר מיר אויס, ווי פון דער העלער הויט, אַ פּאַלאַץ — און עס גיט מיר אַ טיאַחקע דאָס האַרץ, מיין יודיש האַרץ!...

(ענדע קומט).

דער פערביטערטער.

— נענוג דיר שוין צו פאָפּען האָט בערלען — אַ יונגיל פון 18 יאָהר — געווינקט די שוועסטער, אַ מיידיל פון אַ יאָהר 27.

בעריל האָט שוין אייגענטליך אַליין גערעכענט אויפשטעהן, נאָר אַ קוק טהוענדיג אויף די שוועסטער, אויף איהר ברוגז׳דיגען פנים, האָט זיך איהם ניט געוואָלט איהר נאָכגעבען און ער האָט זיך איבערגעדעקט מיט דער קאָלדרע.

דאָס האָט די שוועסטער גערייצט: זי איז שוין מיט דריי שעה צוריק אויפגעשטאַנען, שוין אַ האַלבע קליידיל אויפגענעהט און זי האָט זיך צושריען:

— שטעה אויף, פוילער הונד! איך שלעפּ דיך אַראָב פאַר די פיס.

פאַר די פיס האָט זי איהם נאָך ניט געשלעפּט, נאָר בערלען האָט זיך עפּיס געדאַכט, אַז זי שלעפּט איהם שוין, און ער האָט אָנגעהויבען וואַרפען מיט די פיס און שרייען:

— געהסט אַוועק צי ניט — וואָרום איך גיב דיר אין די צייהנער.

— אוי, רבונו של עולם, זאָל מען איהם שוין „אָבהויבען“, האָט זי זיך צוזונגען.

— עס הויבט זיך שוין אָן! האָט די אַלטע מוטער זיך צוזיפצט. זי איז צוגענאַנגען צו זיין בעט און האָט ווייך געבעטען איהם:

— שטעה איף, מיין זוהן, וויפיעל איז דער שיעור צו שלאָפען! באַלד קומט שוין ביילקע אַרבייטען.

דער מוטער'ס ווייכער טאָן און דאָס וואָס ביילקע קומט באַלד צונעהן האָבען געווירקט, און ער האָט בעשלאָסען אויפצושטעהן, נאָר כדי די שוועסטער זאָל ניט אויספיהרען, איז ער נאָך געבליבען ליעגען אַביסיל.

— אַ תכשיטיל! האָט זיך די שוועסטער געווענדט צו דער מוטער מיט כעס — ווי זי רעדט דאָס מיט איהם: פונקט, ווי מיט אַ בן־יחיד'ל...

די אַלטע מוטער האָט דערויף גאָר נישט געענטפערט, זי האָט נור אַ זיפץ געטהון, בערלען האָט דער זיפץ אַ שטאָך געטהון. „אַ רחמנות אויף די מאַמען“ — האָט זיין נאַנצעס וועזען דערפיהלט, און ער האָט זיך אויפגעהויבען.

די שוועסטער האָט זיך געזעטצט נעהען און געמורמעלט עפּיס מיט כעס. בעריל האָט נאָר נישט געקענט בענעהמען, וואָס זי רעדט, דאָך האָט ער געוואוסט אויף זיכער, אַז דאָס מורמלען בעלאַנגט אָן איהם און אין האַרצען האָט איהם שוין אָנגעהויבען צו זיערען.

— איך וועל זיך מיט איהר אָברעכענען!

עס איז אַריין דער שוועסטערס אַרבייטאָרען, ביילקע, אַ יונגע שלאַנקע בראָנעטין, מיט טיעפע קלוגע אויגען. דערזעהענדיג בערלען נאָך ניט קיין געוואַשענעם, האָט זי זיך מיט אַ פרעהליכען געזונדען געלעכטער צולאַכט:

— אַזוי שפּעט, שענער מענש, שלאָפט מען עס? אַ גאַנצער פריץ! שעמען וואָלט איהר זיך! איך האָב שוין אָבגעגעסען!...

— ניט אייער דאגה! האָט בעריל אָנגעבלאָזענערהייט איהר געענטפערט. אַריינקוקענדיג אָבער אין איהרע צוויי שענע אויגען און אין איהר לאַכענדיגען פּנים, האָט ער חרטה געקריגען אויף זיין ברוגז'דיגען טאָן: צייט זי אַרבייט ביי דער שוועסטער, קלויבט ער זיך אַלץ צו אויסדריקען איהר זיין ליעבע, און שטענדיג ענטפערט ער איהר גראָב. זי מוז איהם געוויס פיינד האָבען.

דער געדאַנק ערגערט איהם, ער ווערט צורייצט, און וויל, אַז די שוועסטער זאָל איהם ווידער עפּיס פערטשעפּען, ער זאָל קענען דעם כעס אויסלאָזען.

נאָר די שוועסטער ניט אַרויס ביילקען עפּיס איין אַרבייט און קוקט ניט אפילו אין זיין זייט. אַ דערנערוווירטער נעהט ער זיך וואַשען אין אַ ווינקעל. ער שטעהט ביי'ן וואַסער און שרייט:

— אַ האַנדטוך.

קיינער ענטפערט איהם ניט.

— אַ האַנדטוך!! — טופעט ער מיט די פיס.

— ביזט ניט קראַנק צו זוכען, — ענטפערט די שוועסטער.

ער וויל איהר עפּיס ענטפערן, נאָר זיין כעס איז אַזוי ווילד, אַז ער וויים ניט וואָס פאַר אַ וואָרט ער זאָל איהר אַ וואָרף טהון, און אַנשטאַט אַ וואָרט, וואַרפט ער עפּיס אַ שטיקיל העלצ'ל.

— מאַמע! שרייט די שוועסטער — נעם צו דעם גזלן — ער לאָזט מיך ניט אַרבייטען.

— מאוס, פע! קרימט זיך ביילקע.

בערלען ווערט פאַר חרפה הייס אין קאָפּ. „מאוס, זאָגט זי — מאוס!“ זי איז גערעכט! טאַקי מאוס — פע!“...

און ער וויל איהר זאָגען, אַז ער איז ניט שולדיג דערין; אַז אַלע נאַכט וויינט ער, וואָס ער צאַפּט „איהר“ אומזיסט דאָס בלוט; אַז ער איז גאָר אַ גאַנץ גוטער: אָט האָט ער נעכטען איין אָרים אָבגעריסענעם יונגעלע די לעצטע צוויי קאָפּיקעס אַוועקגעגעבען... דאָס יונגעלע האָט אַזוי געוויינט; ער איז גאָר קיין גזלן ניט. באשר עס הויבט זיך אָן דער ווינטער און איהם האָט מען פאַר אַ מאַל'ער געמאַכט, און ער וועט מוזען אַ גאַנץ ווינטער זיטצען אין דער היים און עסען דער שוועסטערס פּראַצע... זאָגען דאָס אָבער קען ער ניט — עס וועט אַרויסקומען נאָר נישט „דאָס“. וואָס איז שולדיג די שוועסטער, אַז דו האָסט קיין אַרבייט ניט?... און זיין האַרץ בלוטיגט זיך, וואָס די שענע ביילקע האָט פון איהם אַזאַ מיינונג: „ביילקע, ביילקע! ווילט זיך איהם אַ געשריי טהון — האָב רחמנות!“ ער ניט אָבער אַ קוק אויף ביילקען, אויף די שוועסטער, אויף די מאַמען און זעהט אין יעדערינס אויגען פעראַכטונג צו איהם, און זיין כעס פלאַמט ווי־דער אויף, און ער זוכט מיט גערויש דאָס האַנדטוך.

נאָכ'ן אָבווישען זיך שטעלט ער זיך דאַוונען. ער טהוט אָן די תפילין און מורמעלט עפּיס. דעם „פּיו'וש המלות“ וויים ער ניט, און נישט קוקענדיג וואָס ער האָט צייט, איז איהם דאָס גאַנצע דאַוונען אַ משא, איבערהויפּט דריקט איהם דער „של ראש“. —

— „עפּיס אַ גרויסער של ראש“, — טראַכט ער מיט כעס, — אפילו קיין רעכטע פאַר תפילין האָט מען מיר ניט געקויפט. אַ קלאָג נאָך זיי!“

אין 5 מינוט אַרום חאַפּט ער אַראָב מיט כעס די תפילין. די שוועסטער צושרייט זיך מיט איראָניע, ווענדענדיג זיך צו ביילקען:

— זעהסט — ער האָט שוין אָבגעדאַוונט! מאַמע זעהסט דיין „צדיק“, ער איז שוין פערטיג!

בעריל האָט שוין אייגענטליך חרטה, וואָס ער האָט אַזוי גיך די תפילין אַראָבגענומען, דאָס רעליגיעזע געפיהל איז ביי איהם גאַנץ שטאַרק, פאַר'ן יודישען גאָט ציטערט ער, נאָר די בעמערקונג פון דער שוועסטער צורייצט איהם אַזוי, אַז ער וואָלט זיך וועלען נוקם זיין אָן איהר און ער ענטפערט גראָב:

— איך לאַך פון דיר מיט'ן דאַוונען צוזאַמען.

— לאַך, לאַך! ענטפערט די שוועסטער קאַלט — איך וועל דיר עסען ניט געבען.

— דו וועסט מיר עסען ניט געבען?! דו?! צוקאָכט ער זיך מיט אַ העליש פייער און שפּרינגט פון הויט שיער אַרויס. ער פיהלט

אָבער, אז ער קען דאָ גאָר נישט מאַכען: זי איז די פּערדיענערין, זי שפּייזט די מאַמען אויך, און מיט פּערלאָפּענע אויגען שטעלט ער זיך אַוועק מיט׳ן פּנים צום פּענכטער, קלערענדיג שוין וועגען פּריה־שטיק. עס הויבט איהם שוין אָן ציהען דאָס האַרץ. ער דערמאַנט זיך אָן זומערדינע פּריהשטיקס... אַהיים איז ער ניט געגאַנגען פּריה־שטיקען. ער האָט פּיינד, די מאַמע זאָל איהם קאַ־גען. ער פּלעגט אַריינגעהן אין אַ קאַפּע הויז און אַ לעב טהון. אמת. טרונקענדיג די קאַפּע און עסענדיג די פּוטער־קוכען, פּלעגט איהם דאָס האַרץ אביסיל וועה־טהון: „די מאַמע איז איין אַלמנה, בעסער איהר אַוועקגעבען". ער פּלעגט זיך אָבער פּערטהיידיגען מיט דעם, וואָס ער האַרעוועט און פּערדינט; אין סכנות שטעלט ער דאָס לעבען, אויפ׳ן פּינפּטען שטאָק קריכט ער, און טאָמער ווערט ער נאָר געהרג׳ט... אָ, איצט וואָלט איהם גאָר ניט געאַרט, ער וואָלט נור געלד געהאַט, וואָלט ער אויף צו להכעיס געגאַנגען פּריהשטיקען אין אַ קאַפּע־הויז. איצטער פּערדיענט ער אָבער ניט — עס איז ווינטער, קיינער מאָלט ניט און דער שוועסטערס פּריהשטיק מוז ער עסען... אָח, ווי עס ציהט איהם אין האַרצען.

באַלד וועל איך בעטען עסען? קלערט ער — וואָס האָב איך מורא פאַר איהר. וואָס איז זי דאָ פּאַר אַ בעל־הבית׳טע? — איך וועל ביי איהר גאָר ניט בעטען... ביי דער מאַמען וועל איך בעטען.

— מאַמע...

ער קען אָבער ניט אויסרעדען און איהם טהוט הנאה, וואָס די מאַמע האָט ניט דערהערט.

אין אַ ווײַלע אַרום שרייט ער אויס:

— מאַמע, גיב מיר אַ גלאָז טהיי.

— ניטאָ קיין טהיי! ענטפערט די שוועסטער. האָסט געוואָלט אויפשטעהן פּריה, פּריץ! ער וויל איהר עפּיס ענטפּערן, ער דער־מאַנט זיך אָבער אַז זי איז פּאָרט איצטער דער תקיף — דאָס ביי־טעלע מיט געלד ליעגט טאַקי ביי איהר — פּערפּאַלען!...

און ער דערמאַנט זיך, אַז אַזוי וועט זיך ציהען דער גאַנצער ווינטער — אַ גאַנץ ווינטער אומגעהן לעדיג, אַ גראָשען ניט פּער־דיענען, — אַ גאַנץ ווינטער זיטצען אויף דער שוועסטערס קאַרק — זי וועט זיין די פּערדיענערין, די בעל־הבית׳טע, איהר וועט די מאַמע גלעטען, חנפה׳נען, פּרעגען אַלע ווײַלע: „וואָס ווילסט דו מיין טאָכ־טער?" און ער וועט זיין איין איבּרינגער, אַ הונד...

— „אַ הונד! אַ הונד!" רייצט ער זיך מיט זיך אַליין אין גע־דאַנק און פּאַר צאָרען וואָלט ער וועלען טהון עפּיס אַ ווילדע זאַך, עפּיס נוקם זיין זיך אָן עמיצען...

— מיר ווילט זיך שוין עסען! ווענדעט זיך אין אַ האַלב שעה די שוועסטער צו דער מוטער.

אין איהר טאָן שטעקט דער שטאָלץ פּון אַ מענשען, וואָס ווייס, אַז זיין עסען פּערדיענט ער, עס קומט איהם, און בערלען שטעכט דער טאָן, איהם דאַכט זיך, אַז זי וויל גאָר ניט עסען, נאָר זי רייצט זיך מיט איהם.

די מוטער דערלאַנגט איהר אַ גלאָז קאַפּע מיט בוטער־ברויט.

— גיב מיר עפּיס אויך עסען! ברומט בעריל, ווענדענדיג זיך צו דער מוטער.

— וואַרט מיין זוהן, באַלד! ענטפערט די מוטער ווייך.

בערלען דאַכט זיך אָבער, אַז די ווייכקייט איז אַ געמאַכטע — די מאַמע האָט אַסך ליבער די שוועסטער, און נור דערפּאַר, וואָס זי פּערדיענט ווינטער אויך, און דאָס, וואָס זי ענטפּערט איהם ווייך איז נור, כדי ער זאָל דער שוועסטערס פּריהשטיק ניט שטערען, — און ער צוקאַכט זיך ווידער:

— עסען גיב!

— זעה אויפ׳ן פּריץ! ציבייזערט זיך די שוועסטער, זופּענדיג די קאַווע — זומער פרעסט ער אויף דאָס גאַנצע פּערדינסט און איצטער קומט ער צו פּרעסען מיין פּראַצע; געה פּערדינען.

בעריל וויל איהר ענטפּערן: משוגענע, וואָס רעדסטו — עס איז דאָך ניטאָ קיין אַרבייט, עס איז דאָך ווינטער, פּערשטעהסט, ווינטער. נאָר ער וויל זיך גיט פּערענטפּערן פאַר איהר, עס לאָזט איהם ניט זיין שטאָלץ. דער כעס זיינער פּלאַקערט אַלץ שטאַרקער און שטאַרקער, ער קען ניט איינשטעהן, עס הויבט איהם פּון אָרט, עפּיס עס שטעכט איהם אין די ביינער און אין מיטען ברוסט קיצעלט עפּיס אַ מאָדנע חיה׳לע. ער געהט אום הין און צוריק ווי צעמישט, גיט פלוצים אַ שפּרונג צים טיש און גיט אַ זעטץ איבער איהם מיט אַ ווילד געשריי:

— וואָס האָט איהר מיר געמאַכט פּאַר אַ מאָליער! אַ קלאָג זאָל אייך חאַפּען!...

זיי בלייבען אַלע שטיל. די שענע ביילקע שטעלט אויף איהם אויס די אויגען, האַלטענדיג די נאָדעל אין דער אונבעוועגטער האַנד. בערלען דאַכט זיך, אַז ער האָט געטראָפּען, ביילקען געפּעלט עס, זי גיט איהם אין האַרצען געווים גערעכט. ער איז דערפּון צופּרידען, און כדי ער זאָל בלייבען דער גערעכטער, ער זאָל זיך ניט אויסרעדען עפּיס צוריק אַ נאַרישקייט, לויפּט ער אַרויס אויפ׳ן נאַס ניט קיין געגעסענער.

— „פּאַר אַ מאַליער האָבען זיי מיר געמאַכט!" ברומט ער, לאָזענדיג זיך געהן איבער׳ן גאַס. איהם דאַכט זיך, אַז ביילקע שטעהט דערביי, קוקט איהם אָן ערנסט מיט איהרע גרויסע שוואַרצע אויגען און גיט איהם גערעכט.

ער בלאָנזשעט איבער די גרויסע, לאַנגע גאַסען. ביסליכווייז ווערט זיין כעס קיהלער, און דאָס פּערדריסט איהם: בשעת כעס פּיהלט ער זיך גערעכט; ווי דער כעס ווערט אָבער געקיהלט, בעווייזט זיך אין האַרצען גלייך די חרטה און זי נאָגט איהם.

ער האָט אייגענטליך די שוועסטער גאָר ניט פּיינד. זי איז דאָך איין אָרימע שוועסטער, עס איז אויף איהר אָ ביטערער רחמנות, אַ ביטערער צער! זי איז שוין איין אַלטע מויד, אין די שלייפען ביי׳ן שטערן זעהען זיך שוין ביי איהר געלע אָדערליך. ער וואָלט אַזאַ כלה ניט וועלען בשום אופן... און דער געדאַנק רופט אַרויס ביי איהם נאָך מעהר רחמנות אויף די שוועסטער, איהם דאַכט זיך, אַז זי וועט אייביג זיצען, אייביג האַרעווען...

„וואָס האָב איך צו איהר?" וויינט אין איהם דאָס האַרץ — „זומער, אַז איך פּערדין, פּערשווענד איך דאָס גאַנצע געלד, געה אין פּאַרק, אין צירק, אין קנייפּעס... איך לעב אַ טאָג און זי זעהט קיינמאָל די וועלט ניט. פּון 13 יאָהר אָן האַריוועט זי און קלויבט אויף נדן... ביי נאַכט וויינט זי שטענדיג פּון שלאָף. איך הער און עס שניידט מיר אין האַרצען — איך וויים — זי וויל חתונה האָבען. פּיער חתנים האָבען איהר שוין די תנאים אָבגעשיקט, מען פּערצאַפּט איהר דאָס בלוט, געהרגט זאָלען זיי ווערען, די לאָבוסעס..."

ער ווערט אויפגעבראַכט אויף די שוועסטערס חתנים, ער וואָלט זיי יעצט בעגעגענט וואָלט ער זיי געהרגט... און דער שוועסטער איז ער

אליץ מוחל, ער פיהלט זיך אין גאנצען אומגערעכט קעגען איהר. ער בעשליסט זיך זי איבערבעטען.

ער בערעכענט זיך אבער, אז איבערבעטען וועט ער ניט קענען, דאס איז א שווערע זאך, דאס איז עפּיס מאוס: גלאט פלוצים אין מיטען דערינען: מיין ליבע שוועסטער!... ניין! ער וועט אזוי אונבעמערק־טערהייט ווערען בעסער צו איהר. וועגען עסען וועט ער קיינמאל ניט רעדען, וועט זי געבען— איז גוט, ווען ניט... נאר נארישקייט, זי וועט דען עסען ניט געבען, זי זשאלעוועט מיר דען? זי איז נור אויף מיר אין כעס, אז איך קריג זיך מיט איהר, אבער אזוי... יא אזוי בלייבט עס! קיינמאל ניט קריגען זיך מיט איהר, ווערען מיט איהר אין גאנצען גוט. ער וועט נאך פאר איהר א חתן אויך קריגען... ער וועט זומער אנהויבען ארבייטען, וועט ער קלויבען א קאפּיקע צו א קאפּיקע און וועט בעצאהלען פארן ווינטער... עס איז טאקי קיין תכלית ניט עסען איהרע אומזיסט... ער וועט זי זומער בעקאנט מאכען מיט זיינע חברים און וועט זי נעמען אין פארק, אומעטום, זאל זי האבען פערגניגען אויך, די ארימע שוועסטער.

איבערפילט מיט מיטלייד צו דער שוועסטער, א בערוהיגטער, שפּאצירט ער איבער די גאסען. עס גיט דערווייל א לייכט די זון אויף א ווייל; בעריל דערפיהלט דעם זומער און א ווארימע האפענונג נעמט איהם דורך. ביילקעס שען פּנים לויפט איהם דורך פאר די אויגען...

ניש־קשה! מוטהיגט ער זיך אליין — דער ווינטער וועט אריבער־געהן, איך וועל שפּעטער אליץ פערריכטען!

און א בערוהיגטער, אהן א שפּור פון צארען לאזט ער זיך געהן צוריק אהיים.

צונעהענדיג אבער צו דער טהיר, איז זיין רוהיגקייט פערשוואונ־דען, דאס הארץ האט זיך אנגעהויבען וואַרפען, און דער זומער, וואס דארף קומען, האט זיך איהם פארגעשטעלט הינטער הויכע ריזיגע בערג. ער האט נישט געקענט די טהיר עפענען, און ער איז א היבשע ווײלע בייין טהיר געשטאנען האלטענדיג פאר'ן הענטיל.

ענדליך האט ער זיך געשטארקט און האט די טהיר איין עפען געטהון און האט זיך שטיל אין שטוב אריינגערוקט. די שוועסטער איז געווען פערנומען מיט עפּיס א פרוי, וואס האט זיך געלאזט א מאס אראבנעהמען. דאס האט איהם געפרעהט. ווען ניט די פרוי, האט זיך איהם געדאכט, וואלט איהם זיין זעהר ניט בעקוועם צו בלייבען דא:

די שוועסטער'ס און ביילקעס בליקען וואלט איהם שווער געווען צו פערטראגען.

נאר אט געהט די פרוי אוועק.

די שוועסטער זאגט עפּיס ביילקען און איהם בעמערקט זי גאר ניט.— די מוטער איז ניטא!

דער אלטער צארען הויבט איהם אן ביסליכווייז צוריק בע־הערשען. דער שוועסטער'ס קאלטקייט רייצט איהם. זי ווייס דאך, אז איך האב נאך ניט געגעסען! ס'א מין שלעכטע זי איז!

ער גיט א הוסט, ווי מיט כעס.

— א! בעריל איז דא! א גאסט! ווענדעט זיך פלוצים די שוועסטער צו ביילקען מיט א שמייכעל — עס'נקען זיך איהם פער־וואלט!

דאס בלוט פון'ם גאנצען גוף ניט איהם האסטיג א זעטץ אין קאפּ. די אויגען שפּרינגען איהם שיער ניט ארויס: „זי פערשווארצט איהם אין ביילקעס אויגען, זי מאכט פון איהם חוזק, זי רייצט זיך מיט איהם, ווי מיט א הונד... אי, אי אי! אי!... איהם ווילט זיך פאר כעס מיט'ן פוס א ווארף טהון דעם טיש, ער שטארקט זיך אבער, און מיט א פערהאלטענעם צארען זאגט ער שטיל:

— פארהאן וואס צו עסען?

— געזאלט ניט אוועקגעהן. ענטפע־ט די שוועסטער קורץ.

און פון פריהערדיגען רחמנות, פון די חרטה, פון די געדאנקען בעסער צו ווערען בלייבט ביי איהם ניט קיין זכר, ער ווערט אין גאנ־צען כעס און נקמה: אט די מויד פערביטערט איהם דאס לעבען, זי רויבט ביי איהם דעם מוטה, ער מוז זיך אן איהר נוקם זיין, אבער שטארק, זי זאל פיהלען!.. „אלטע מויד", דארף מען אויף איהר א געשריי טהון.

מיט בלוטיגע אויגען קוקט ער אויף איהר, אט — אט פליהט שוין דאס ווארט ארויס, נאר דער הונגער איז שוין ביי איהם שטארקער פאר'ן צארן און ער האט מורא צו פערשפּיעלען מיט'ן ווארט אויף זיכער דעם פריהשטיק... נאכ'ן פריהשטיק וועט ער זיך אן איהר נוקם זיין, ניט אנדערש: „אלטע מויד!"

די שוועסטער זוכט דערווייל עפּיס.

— ווייסט ניט, ביילקע, וואו דער ארביל איז?

— אונטער בערלען, דאכט זיך. זאגט ביילקע.

בעריל פיהלט, אז ער זיצט טאטי אויף עפּיס און ער בעשליעסט ניט צו לאזען.

די שוועסטער ווענדעט זיך צום בענקיל:

— לאז נעמען! זאגט זי ברונזיג, ניט קוקענדיג איהם גלייך אין פּנים.

— וויל איך ניט! ענטפערט ער צורייצט.

— פוילער הונד! דו לאזט, צי ניט? שרייט די שוועסטער העכער — איך האב קיין כח ניט מיט דיר צו עסק'ן.

— דייקא ניט! ענטפערט ער און עס פערדריסט איהם אויף זיך אליין.

— פע, בעריל — מוסרט ביילקע מיט פעראכטונג — איהר זענט דאך גאר משוגע.

בעריל ווערט בלאס: "זי האלט מיך פאר משוגע, זי איז דאך גערעכט—מאוס, מאוס, פויקט איהם אין מח. ער שטעלט זיך נארריש אויף.

און דער הונגער און די בעליידיגונגען און דער געדאנק, אז עס וועט זיך אזוי ציהען חשון, כסלו, טבת, שבט, אדר — אזוינע גרויסע חדשים, ווינטערדיגע חדשים!... אז ביי ביילקען האט ער שוין דעם ווערט פערלארען, אז ער טהוט ווי א ווילדער, — דאס אלעס צוזאמען פערמישט זיך, און זיין צארען דערגרייכט די העכסטע דרגא, עס ב־ענט אין איהם עפּיס אינגווייניג, ער מוז עס מיט עפּיס לעשען. ער געהט אום הין און צוריק, און פלוצים שטעלט ער זיך אוועק קעגען דער שוועסטער מיט פערלאפענע אויגען, לאכט זיך ווילד פונאנדער און גיט א געשריי:

— אלטע מויד, ווער וועט דיך נעהמען!?...

דאס ווארט האט מאדנע געטראפען:

ביי דער שוועסטער פאלט ארויס דאס שטיקיל שטאף פון האנד זי קוקט שטאר אויף ביילקען, יענע שמייכעלט... די שוועסטער הויבט

עפּיס אָן צו זוכען אויפ'ן טיש... זי חאַפּט אָהן ווערטער דאָס שעריל און וואַרפט אויף בערלען.

דאַ פערגעסט בעריל אָהן אַלץ: אָן הונגער, אָן לאַנגען ווינטער, אָן ביילקען — איין מאָל פאַר אַלע מאָל ער וועט צוברעכען די מאַשין.

— נאַ דיר! שרייט ער אויס, אַ בריאַזג געבענדיג די מאַשין.

— אַי—אי—אַי! צעיאָמערט זיך די שוועסטער. ביילקעלע, וואָס טהוט מען מיט איהם? געה רוף מענשען לאָז מען איהם בינדען.

— טאַקי בינדען! זאָגט ביילקע העכסט אויפגעבראַכט.

— שווייגט! שרייט בעריל — איך פּלעט אייך דעם מח.

אויפ'ן טומעל לויפט אַריין די מוטער.

— וועה צו מיר, וואָס טהוט זיך דאַ, ברעכט זי מיט די הענד.

בעריל שווייגט און די טאָכטער דערצעהלט מיט אַ הערצענסרייסענדער שטימע, וואָס דאָ איז געוועזן. גרויסע טרעהרען קאַפּען פון איהרע אויגען. זי דערצעהלט דעם אמת. נאר בערלען דאַכט זיך, אַז אין יעדען וואָרט שטעקט אַ גראָבער ליעגען, א ווילדע פאַלשקייט. פאר וואָס דערצעהלט זי ניט דעם „עיקר"... פאַר וואָס דערצעהלט זי ניט פון לאַנגען ווינטער און נאָך נאָך... זי דערצעהלט נור, וואָס פּאַסט, זי זאָל בלייבען גערעכט...

און איהר וויינענדע שטים, און דער מאמעס פערצווייפעלטע בליקען ברייננען איהם אַרויס פון געדולד. נאר ער ווייס ניט, וואָס זאָל ער טהון, ער האָט שוין אַלץ אָבגעטהון, די מאשין אַפילו צוּבראָכען... דאָ האָט ער שוין ניט וואָס צו טהון, עסען וועט ער שוין ניט... ער לויפט אַרויס אויפ'ן הויף, שפּאַרט זיך אָן אין אַ ווינקעל און וויינט זיך ביטער פונאַנדער...

אברהם רייזען.

שמעון שמואל פרוג.

שמעון שמואל פרוג.

פון ר. בריינין, בערלין.

די יודישע פּאָזיע, אין אונזער מאַמע־לשון, האַט זיך איהר גאַנץ בעזונדערע וועלט, איהר אייגענעם הימעל, איהר ערד, איהרע געזעטצען פון שענקייט, איהר אַרפע, איהר בעזונדערע פידעלע, איהרע גאַנץ בעזונדערע בלומען און אַפילו איהרע אייגענע מלאָכים. איהר וועלט איז פאַר דעם פרעמדען, פאַר דעם אייראָפּעער, אויב ער איז אַ קריסט אָדער אַפּילו אַ יוד, פערשלאָסען און אונפערשטענדליך. אין איהר וועלטיל איז אַפילו דאָס לאַכען אַ מין וויינען, אַ סאָרט קלאָגען און קרעכצען; איהרע בלומען זענען בלאַס און אַביסיל גיפטיג, איהר הימעל איז שטענדיג פערהמאַרעט, פערוואָלקענט; איהרע שטערן פינסטער און פערשלייערט און איהרע מלאָכים— שווערע, אַלטע, אומעדינע און ערנסטע גייסטער. יאָ, די זשאַרגאָן־פּאָעזיע איז אַ גאַנץ בעזונדערע, אייגענאַרטיגע וועלט.

די יודישע פּאָעזיע האָט איהר גלאַנץ, איהר טיעפען זין, איהר קראַפט און זאַפט בעקומען ערשט אין אונזער צייט. אַזעלכע דיכטער, ווי מיר האָבען יעצט אין דער מאַמע־לשון, האָבען מיר נאָך קיין מאָל ניט געהאַט. מיר קאָנען זיך מיט זיי בעריהמען און גרויס האַלטען, מיר דאַרפען זיך ניט שעמען מיט זיי פאַר לייטען, פאַר אנדערע אומות. איינער פון אונזערע גרעסטע און בעסטע פאָלקסדיכטער איז שמעון פרוג (וועלכער איז בעקאַנט די לעזער פון „יוד"). איבער אַזאַ דיכטער ווי פרוג ווערט אין אַנדערע שפּראַכען פּעק מיט ביכער און הונדערטער פון אַרטיקלען געשריבען. ביי אונז איז דאָס נאָך ניט איינגעפיהרט. איבער אונזער פרוג איז נאָך, צו אונזער שאַנד, קיין איין אייציגער אַרטיקעל ניט געשריבען געוואָרען אין יודיש. דערום האָף איך, דאָס די לעזער פון „יוד" וועלען אויף מיר קיין פאַראיבעל ניט האָבען, ווען איך וועל עטוואָס דערצעהלען פון פרוג'ס לעבען און פון זיינע געדיכטע, פון זיינע „ליעדער און געדאַנקען", וועלכע ער האָט יודיש געשריבען. ער וואָהנט אַפּילו ניט מעבר לים, ער איז אַפילו ביז היינט צווישען זיינע ברידער אין רוסלאַנד און ער איז קיין „אַמעריקאַנער" ווי פיעלע פון זיינע פערברידער, דאָך איז ער פאַר אונז ניט ווענינער אינטערעסאַנט, און דאָס זשאַרגאָן־לעזענדע פובלקום ווייס פון איהם נאָך פיעל ווענינער ווי פון די יודיש־שרייבער אין דער נייער וועלט.

פיעל ווייס איך אויך ניט פון פרוג'ס לעבען, אָבער מיט דעם ביסיל, וואָס איך ווייס, בין איך גרייט זיך צו טהיילען מיט די לעזער.

שמעון שמואל פרוג איז געבאָרען ביי זיין פאטער משה צבי אין דעם יאָהר 1860 אין דער יודישער קאָלאָניע באבראווי־קוט, אין חערסאָנער גובערניע. דעם פרישען ערד־גערוך, דעם געזונדען פעלד־ריח און די גוטע בעקאַנטשאַפט מיט דער ליעבער מוטער־נאַטור, אויף וועלכער ער האָט זיין יוגענד פערבראַכט, פיהלען מיר אין פיעל פון זיינע ליעדער. פרוג איז ביז היינט געבליבען אַ פרייעס קינד פון דער נאַטור, חאָטש דאָס לעבען האָט אָהן אַ צייט צוקנייצט, צורונצעלט זיין דיכטער־שטערן און געבויגען זיינע פלייצעס, ער איז יונג און אַלט ווי זיין פאָלק אַליין. פרוג'ס פאַטער איז געוועזן א פּראָסטער קאָלאָניסט, אַ יוד אָהן חכמות. דער יונגער פרוג האָט ווי אַלע יודישע קינדער אין דער קאָלאָניע געלערענט אין חדר. דער תנ"ך איז געוועזן זיין לעבען, אונזערע נביאים ישעיה און יחזקאל האָבען אויף איהם נאָך אַלס קינד געמאַכט זעהר אַ שטאַרקען, ניט פערגעסליכען, איינדרוק.

(ענדע קומט).

Verlag „Achiasaf". Verantwortlicher Red. M. Berkowicz — Herausgeber u. Buchdrucker Josef Fischer, Krakau.

ערשיינט יעדע וואך.

די דריי פערגאנגענע יאָהר זינט „דער יוד" ערשיינט פערשפּאָרען אונז איצטער אַ סך צו רעדען וועגען די נוצען פון אזא צייטונג וואָס רעדט צום פאָלק מיט זיין שפּראַך וועלכע ער פערשטעהט און אין וועלכער ער פיהרט זיין טעגליך לעבען. זיין ברייטע פּראָגראם איז פון די עטליכע יאהר אונזערע לעזער גענוג בעקאַנט. מיר ווילען נור זאגען אז „דער יוד" בלייבט ווי ביז אהער טריי און איבערגעבען זיין פאָלק אין זיינע פאָלקס-אידעאַלען און הייליגסטע געפיהלען. „דער יוד" לעבט מיט זיינע לעזער איין לעבען אין זיינע פרייד און לייד, און העכער פון אַלעם איז פאר איהם די אינטערעסען און דאָס גליק פון זיין פאָלק אַזוי אַז יעדעס יודישע הויז, יעדע יודישע פאמיליע געפינט אין דעם „יוד" אַ טרייען פריינד.

מיר קענען זיך אויך נישט בעקלאָגען אויף דאָס יודישע פובליקום. פערשידענסטע קלאַסען פון אונזער פאָלק האָבען אונז ביז איצטער הערויסגעוויזען זייער צופריעדענהייט פון דעם „יוד" און דאָס גיט אונז קראַפט און מוטה אויף דעם נייעם פיערטען יאהרגאַנג אויך ניט צו שפּאָרען קיין מיה און הוצאות אום צו פערבעסערן דעם „יוד": **די איינציגע צייטונג פאר דעם יודישען פאלק אין דער שפּראַך וואס ער רעדט און פערשטעהט. די איינציגע צייטונג וועלכע קענען לעזען קליין און גרוים, יונג און אלט.**

דורך דעם „יוד" קענען די לעזער זיך בעקענען מיט די ווערק און שאַפונג פון אונזערע בעסטע יודישע פאָלקס שרייבער אַזוי אויך מיט די בעסטע יודישע שריפטשטעלער וועלכע שרייבען אין העברעאיש און אין אַלע אייראָפּעאישע שפּראַכען, ווייל אין „יוד" שרייבען אַלע אויף אַ שפּראַך וואָס דאָס יודישע פאָלק רעדט און פערשטעהט.

ביזהער זענען געווען אין דעם „יוד" אַרטיקלען פון די דאָזיגע שרייבער:

אבראמאָוויטש ש. י. (מענדעלי מוכר ספרים), מ. א. אייזענשטאדט דר., אמת, אשש, ביאַליק ח. נ., בעל מחשבות, בערנפעלד ש. דר., בן-עמי, ברייניון ר., דינעזאָהן י., הורוויץ ח. ד., האדרעי אבגד, וויסבערג י. י., א. זינגער, יפה ל., לוריא יוסף דר., לילענבלום מ. ל., לעווינסקי א. ל., לעווין ש. דר., מאנדעלשטאם מ. פראָפ., נאמבערג ה. ד., ספעקטאָר מ., פינסקי ד., פרוג ש., פריעדבערג א. ש., פרישמאַן דוד, פרץ י. ל., רייזען א., ציטראן ש. ל., קלויזנער יוסף, ראבינצקי י. ח., ראָזענפעלד מאָרריס, ראָזענפעלד ש., ראבינאָוויטש א. ז., שאַך פאביוס, שולמאַן א., שטיינבערג י., שלום עליכם און נאָך פיעל אַנדערע.

די ביזאהעריגע פּראָגראם פון „יוד" ווערט פון ניי־יאהר פער גרעסערט און וועט בעשטעהן פון די פאלגענדע אבטהיילונגען:

I. לייטאַרטיקלען. — II. פובליציסטיק. — III. פאָליטישע איבערזיכט. — IV. די יודישע וועלט. — V. אַלגעמיינע וועלט-נייעס. — VI. צייטונגס-שטימען. — VII. יודישע שטעדט און שטעדטליך. — VIII. צווישען אונז גערעדט. — IX. צייטונגען פון דער וואָך. — X. מען שרייבט אונז. — XI. בעלעטריסטיק. — XII. שירים. — XIII. היסטאָרישעס. — XIV. ארץ ישראל. — XV. ביאָגראַפיעס. — XVI. פאָפּולערע וויסענשאַפטליכע אַרטיקלען XVII. קריטיק. — XVIII. פעליעטאָנען. — XIX. די גרויסע וועלט. — XX. נייעס אויס דער וויסענשאַפט.

די רעדאַקציע פון „יוד" האָט אין איהר פּאָרטפעל פיר דאָס נייע יאָהר פיעל אָריגינעלע אַרטיקלען פון אונזערע בעסטע און בעליעבטעסטע שרייבער, פיר די אַלע אָנגערופענע אבטהיילונגען.

מיט דער ערשטער נומער

פון דעם נייען יאהר וועלען אַלע אַבאָנענטען בעקומען

אומזיסט א וואנד-קאלענדאר

פּראַכטפאָלל געדרוקט אין 3 פאַרבען, וועלכער וועט ניטצען דאָס גאנצע יאָהר פיר יעדעס יודישע הויז.

אלע נייע אבאנענטען

וועלען בעקומען **אומזיסט** דעם אָנהויב פון דער ערצעהלונג

„חשמונאים" פון א. ש. פריעדבערג

און אויך די ערשטע ערצעהלונגען פון דער סעריע

„קליינע מענשעליך" פון שלום עליכם.

די נייע אבאָנענטען וואָס שרייבען אויס דעם יוד אויף דעם יאָהר 1902 פאר ניי יאָהר, וועלען בעקומען אומזיסט אַלע נומערן פון יוד פון דער וואָך אָן ווען עס וועט אָנקומען זייער געלד.

אבאנאמענט פרייז פון דעם „יוד"

יעהרליך — 5 רובעל, האלביעהרליך — 3 רובעל, פיערטעליעהרליך — 1 רובעל 50 קאָפּ., פאר 1 מאָנאט 60 קאָפּ. יעהרליכע אבאָנענטען קענען אויך אויסצאָהלען די 5 רובעל אין 3 ראטען: ביים אבאָנירען: 2 רוב׳, דעם 1-טען אפּריל: 2 רוב׳ און דעם 1-טען אויגוסט די לעצטע ראטע — 1 רובעל.

„די יודישע פאַמיליע“

א מאנאטליכער יודישער זשורנאל פיר ליטעראטור און וויסענשאפט.

אונטער די רעדאַקציאָן און מיטאַרבייטער פון די בעסטע יודישע שרייבער.

איינע פֿון די הויפּטצוועקען וועלכע מיר האָבען זיך פאָרגעשטעלט בשעת מיר האָבען צוגעטראָטען צו דער אויסגאַבע פֿון דעם „יוד“ איז געוועזען: אָבצוציהען אונזערע פאָלקסמאַסען, וואָס פֿערשטעהען קיין אנדער שפּראַך אויסער׳ן זשאַרגאָן, פֿון די שעדליכע זשאַרגאָן ביכליך און „אַמעריקאַנישע“ ראָמאַנען, וועלכע פֿערדאַרבען זיין געשמאַק, זיין כאַראַקטער און פֿערטומלען איהם דעם מח.

מיר זעהען אָבער, אז דער יודישער לעזער אין איין צייט, ווען ער לייענט דעם „יוד“ לייענט ער אויך אַלץ וואָס עס קומט איהם נור אין האַנד אַריין, ניט איבערקלערענדיג, צי עס איז ניטצליך אַזאַ לעזען אָדער גאַר שעדליך. דאָס פאָלק קען אָבער ניט פֿיעל איבערקלויבען, וואָרום אַחוץ עטליכע גוטע ראָמאַנען האָט אונזער פאָלק קיין אנדער שפּייז ניט געהאַט ווי דער געוויסער סאָרט ביכער מיט די שרעקליכע מעשות, וואָס זענען נישט געשטויגען און נישט געפֿלויגען.

כדי צו געבען אונזער פאָלק אַזוינע ווערק, וואָס זאָלען איהם זיין אי אינטערעסאַנט, אי ניטצליך, האָבען מיר בעשלאָסען פֿון ניי־יאָהר אָן אַרויסצוגעבען א מאָנאַטליכען זשורנאַל, וואָס וועט ערשיינען אונטער דעם נאָמען:

„די יודישע פאַמיליע“

דאָס וואָס איז ניט מעגליך צו געפֿינען אין א צייטונג, וייל איבער די טעגליכע צייטונגס נייעס און לעבענס פראַגען קען מען ניט דרוי־קען קיין גרויסע ווערק, וועלען די לעזער אין זשורנאַל „די יודישע פאַמיליע“ געפֿינען — גאַנצע ווערק אָריגענעלע און איבערזעטצונגען פֿון די בעסטע יודישע און די בעוואוסטע אייראָפּעאישע שרייבער.

בכלל וועט דער זשורנאַל „די יודישע פאַמיליע“ זיין רייך אין אינהאַלט און וועט ענטהאַלטען פאָלגענדע אָבטהיילונגען:

א) גרויסע און קליינע ראָמאַנען און ערצעהלונגען פֿון יודישען לעבען אין די נייע און אין די אַלטע צייטען. — ב) היסטאָרישע און וויסענשאַפֿטליכע אַרטיקלען. — ג) רייזע בעשרייבונגען אין די ווייטע מדינות, אויך ערצעהלונגען פֿון דער נאַטור געשיכטע. — ד) לעבענס־בעשרייבונגען פֿון בעריהמטע מענער און פֿרויען. ה) בעשרייבונגען וועגען אלע לענדער וואו יודען וואָהנען, איבערהויפּט ארץ ישראל. — ו) קריטיק איבער נייע ביכער און ביבליאָגראַפֿיע. — ז) ניטצליכע ידיעות וואָס יעדער מענש דאַרף וויסען אין זיין הויז, זיין פֿאַמיליע. — ח) נייע ערפֿינדונגען, אנעקדאָטען, גלייכע ווערטליך, פֿאָלקסליעדער, שפּריכווערטער און שכלידיגע רעד פֿון גרויסע לייט.

אויסער דעם וועט אין מאָנאַטליכען זשורנאַל זיך געפֿינען א בעשטענדיגע אָבטהיילונג מיט דעם טיטעל

ראש חדש

וואו עס וועט נערעדט ווערען וועגען טעגליכען און וואָכענדיגען יודישען לעבען אין חדש.

דער זשורנאַל וועט ערשיינען פֿון ניי־יאָהר אָן פּינקטליך יעדען מאָנאַט א ביכעל

יעדעס ביכעל וועט האַלטען 4 דרוקבאָגען גרויסעס פאָרמאַט (64 זייטען) געדרוקט אויף שענעם פּאַפּיר מיט נייע שריפֿט.

אַבאָנאָמענט פּרייז פֿון דעם מאָנאַטליכען זשורנאַל „די יודישע פאַמיליע“: יעהרליך 4 רובל; האַלביעהרליך 2 רובל; פֿיערטעליעהרליך 1 רובל. יעדעס מאָנאַטליכע העפֿט 40 קאָפּ.

ווילענדיג אַז דער נייער זשורנאַל זאָל צווישען די יודישע פאַמיליעס פֿערברייטערט ווערען און אויך אַז אונזערע אַבאָנענטען פֿון „יוד“ זאָלען בעקומען דעם זשורנאַל צוזאַמען מיט דער צייטונג האָבען מיר בעשלאָסען אַז פֿאַר די אַבאָנענטען פֿון „יוד“ איז דער פּרייז פֿון דעם מאָנאַטליכען זשורנאַל:

1 רובל „די יודישע פאַמיליע“ 1 רובל

נור 1 רובל (פּאָרטאָ 50 קאָפּ.)

מיר ווילען האָפֿען אַז אונזערע לעזער און גוטע פֿריינד וועלען זיך מיה געבען צו פֿערברייטען אונזער וואָכענבלאַט מיט דעם מאָנאַט־ליכען זשורנאַל, וויל אַזאַ ביליגער פּרייז איז אויסגערעכענט אויף אַ גרויסע צאָהל אַבאָנענטען.

די אַבאָנענטען וואָס שרייבען אויס דעם „יוד“ אויף־אויסצאָהלען אין ראַטען קענען אויך דעם זשורנאַל „די יודישע פאַמיליע“ אויסשרייבען אויף אויסצאָהלען אין די ערשטע צוויי ראַטען פֿון „יוד“: ביים אָבאָנירען 50 קאָפּ. און 25 קאָפּ. פּאָרטאָ און דעם 1־טען אַפּריל 50 קאָפּ. און 25 קאָפּ. פּאָרטאָ.

די אַדרעססע: **Administration „Der Jude“ Krakau, Gertrudagasse Nr. 16.**

פֿיר רוסלאַנד: Товарищество „Axiacафъ“, Варшава почтовой ящикъ 25. פּערזענליך: טוואַרדאַ 6.

וויכטיגע בעמערקונגען פיר די אבאנענטען.

אום די אָרדנונג צו האַלטען איז נייטהיג אַז:

1) יעדער זאָל אויסשרייבען „דעם יוד“ און „די יודישע פאַמיליע“ צייטליך, און ניט וואַרטען ביז די לעצטע מינוט, כדי מען זאָל קענען אַלעס פֿער־אָרדענען פֿריהער און פּינקטליך יעדען די צייטונג און דעם זשורנאַל צושיקען. — 2) ביים אַריינשיקען דאָס געלד זאָל יעדער שרייבען די אַדרעססע דייטליך נישט פֿערצוגט און פֿערדרעהט. — 3) דאָס געלד קען מען שיקען דורך פּאָסטאַנווייזונגען, נאָר מען דאַרף געדענקען די אַדרעססע צו שרייבען דייטליך אויף דער אַדרעס קופּאָן פֿון פּאָסטאַנווייזונג, און ניט יוצא זיין מיט דעם אַדרעס וואָס איז געשריעבען אויף דער צווייטער העלפֿט וועלכע בלייבט ביי דער פּאָסט. — 4) יעדעס מאָל וואָס מען ווענדעט זיך צו „אחיאסף“ וועגען דעם „יוד“ און „די יודישע פאַמיליע“ מוז מען שרייבען דעם נומער וואָס איז געדרוקט אויף דער אַדרעססע און אויך די שטאָדט וואו דער אַבאָנענט וואָהנט.

אונזערע קאָרעספּאָנדענטען וועלכע ווענדען זיך מיט אַרטיקלען, קאָרעספּאָנדענציעס, בריעף וכדומה צו די רעדאַקציע פֿון „יוד“ אָדער „יודישע פאַמיליע“ בעטען מיר אויף די אַדרעססע צו חברה „אחיאסף“ צו שרייבען: פֿיר די רעדאַקציאָן „יוד“ אָדער „יודישע פאַמיליע“ כדי מען זאָל וויסען צו וועלכע אויסגאַבע דער שרייבער ווענדעט זיך.

בריפקאַסטען דער אַדמיניסטראַציאָן.

ה' בנציון מאגערגוט, וויטעבסק און י' פיינבערג-נעמיראָוו: די פאָלקס-קאַלענדארען פון די פריהערדיגע יאהרען קאָסטען פאר די אבאנענטען פון „יוד" 15 קפּ' אויסער פארטא; ביטע אלזא פיר פארטא צוצושיקען 8 ק' אויף יעדען עקזעמפלאר.

ה' אבאָנענט 3559 — לעבעדאווא: פאר די אנגעפרעגטע נומערן ביטע צושיקען 70 ק'; די דאפעלטע נומער קאָסט נאר 25 ק'.

ה' זאיאַץ—מאלצאד: ניין: אין זשאַרגאָן נישט נאָר אין דייטש. „שווארץ אויף ווייס", ווי איהר רופט דאס, קאָנט איהר שיקען צו אונז.

ה' אכאָנענט נו' 3721: פיר דער נומער מיט די בילדער שיקט אונז 20 קפּ'.

ה' אבאָנענט נו' 4566 זיטאמיר: אויף די צייטונג קאנט איהר שיקען געלד צו אונז; פיר דעם פאָלקסקאלענדער מיט פארטא שיקט 40 קפּ' — פר' שרה יעקב"ז — רובאנאווקא: מיר וועלען ערפאהרען אויף פאסט און וועלען דאן ארויסשיקען דעם 1-טען באנד.

ה' מ. מ. דעמיאנסק: צו פערלאג „אחיאסף" ווארשא.

ה' ל. ב. מינסק: ווער איז דער „אלפער" - וואָס איהר זאָגט? די פעהלענדע נומר האָבען מיר בעזארגט.